

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav sociálních studií

Problematika probační činnosti očima odsouzených Věznice Odolov

Bakalářská práce

Autor: Martina Příbylová
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální komunikace v neziskovém sektoru
Vedoucí práce: doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.
Oponent práce: doc. PhDr. Iva Jedličková, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Martina Příbylová
Studium:	P19K0367
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální komunikace v neziskovém sektoru
Název bakalářské práce:	Problematika probační činnosti očima odsouzených Věznice Odolov
Název bakalářské práce AJ:	Probation service from view of inmates in Odolov prison

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato bakalářská práce je zaměřena na činnost Probační a mediační služby ve vztahu k odsouzeným Věznice Odolov. V teoretické části práce je představena Věznice Odolov a Probační a mediační služba, její funkce ve fázi vykonávacího řízení a funkce probace. V praktické části práce je využita kvantitativní metoda výzkumu. K získání potřebných informací o pohledu odsouzených na probační dohled, vnímání jeho úlohy a principů Probační a mediační služby, byla pro výzkumné šetření zvolena forma dotazníku. K celkovému naplnění tohoto šetření byla použita také kazuistika. Práce je teoreticko-empirického charakteru.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.

MARÁDEK, Vladimír. Výkladový slovník penologie. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2003. 142 s. ISBN 80-7042-256-4.

SVOBODA, Ivo. Úvod do studia mediace a probace. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2005. 118 s. Učební texty vysokých škol. ISBN 80-7318-261-0.

Štern, Pavel, Ouředníčková, Lenka, ed. a Doubravová, Dagmar, ed. Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

Zadávací pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Iva Jedličková, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 1.2.2021

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a zdroje.

V Hradci Králové

.....

Martina Příbylová

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními pracemi na UHK).

V Hradci Králové

.....

Martina Příbylová

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce doc. PhDr. Václavu Bělíkovi, Ph.D., za jeho ochotu a odborné rady.

Děkuji také řediteli Věznice Odolov plk. Mgr. Danielu Vinklerovi a vedoucímu výkonu trestu mjr. Mgr. Jiřímu Konrádovi za umožnění výzkumu v prostředí věznice. Dále děkuji Mgr. Jarmile Klikové za podnětnou pomoc se zpracováním bakalářské práce.

Velké poděkování patří rovněž mé rodině za podporu a trpělivost po celou dobu mého studia.

ANOTACE

PŘIBYLOVÁ, Martina. *Problematika probační činnosti očima odsouzených Věznice Odolov*. Hradec Králové: Ústav sociálních studií, 2023. 55 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce „Problematika probační činnosti očima odsouzených Věznice Odolov“ se zabývá pohledem odsouzených Věznice Odolov na činnost Probační a mediační služby, která svou sociální prací plní podstatnou úlohu v přispívání k trestní spravedlnosti. Pozornost je zaměřena také na odborné působení ve věznici a pracovníky, kteří svými kompetencemi a blízkým kontaktem mohou pozitivně ovlivnit vnímání její činnosti odsouzenými a přístup k řešení individuálních problémů.

Část práce je zaměřena na konkrétní činnosti Probační a mediační služby. Popisuje mediační i probační činnost, se kterou už mohou mít odsouzení vlastní zkušenost. Dále je pozornost věnována Věznici Odolov, problematice komplexního působení na odsouzené a popsána spolupráce Věznice Odolov s Probační a mediační službou. Následně jsou popsány faktory, které ovlivňují osobnost uvězněním. Úkolem praktické části je podkrýt vnímání a postoje odsouzených a vidět řešenou problematiku jejich očima, k čemuž je zvolena kvantitativní metoda výzkumného šetření. K celkovému naplnění šetření byla použita také kazuistika.

Klíčová slova

Probační a mediační služba, odsouzený, výkon trestu, resocializace

ANNOTATION

PŘIBYLOVÁ, Martina. *Probation service from view of inmates in Odolov prison*. Hradec Králové: Institute of Social Studies, 2023. 55 pp. Bachelor Thesis.

This bachelor thesis „Probation service from view of inmates in Odolov prison“ deals with the view of the convicted of Odolov Prison on the activity of the Probation and Mediation Service, which fulfills the main role to contribute to criminal justice through its social work. Special attention is also paid to professional work in that prison and employees who can through their competences and close contact positively influence the perception of their work and the attitude towards solving their individual problems.

After the opening part which provides the basic theoretical insight into the issue of the Probation and Mediation Service I focus more closely on its specific activities. I shortly describe the mediation activity, then more closely the probation activity that the convicted might already have their own experience with. Furthermore I follow up Odolov Prison, the issue of overall impact on the convicted and I briefly describe the cooperation between Odolov Prison and the Probation and Mediation Service. Subsequently in the thesis there are described factors which influence personality by imprisonment. The aim of the practical part is to reveal the perception and attitude of the convicted and to see the issue through their eyes, I used a quantitative method of survey research for that. Casuistry was applied for completing the survey.

Key words

The Probation and Mediation Service, convicted, execution of a sentence, resocialisation

OBSAH

Úvod	9
1 Probační a mediační služby a jejich filozofie.....	11
2 Probační a mediační činnosti.....	13
2.1 Mediační činnost.....	13
2.2 Probační činnost.....	14
2.3 Probační dohled – probace.....	15
3 Věznice Odolov.....	18
3.1 Charakteristika zařízení	18
3.2 Terminologie odborných služeb ve věznici	19
3.3 Penitenciární péče ve věznici jako východisko ke změně	20
3.4 Sociální práce a spolupráce s PMS Trutnov	23
4 Psychologické aspekty uvěznění	25
4.1 Faktory ovlivňující osobnost v situaci uvěznění.....	25
4.2 Motivace ke změně v integraci odsouzených	25
4.3 Hodnoty a individualita	27
5 Pohledy odsouzených na probační činnost ve Věznici Odolov	28
5.1 Cíle empirické části a metodologie výzkumu.....	28
5.2 Hypotézy	29
5.3 Výsledky dotazníkového šetření a jejich interpretace	30
5.4 Vyhodnocení výzkumu	40
5.5 Kazuistika 1 - Adam	41
5.6 Kazuistika 2 – Bedřich.....	44
Závěr.....	47
Seznam literatury:.....	48
Seznam tabulek.....	52
Seznam grafů	53
Seznam zkratek.....	54
Seznam příloh	55

Úvod

Bakalářská práce s názvem „Problematika probační činnosti očima odsouzených Věznice Odolov“ je zaměřena na činnost Probační a mediační služby (dále jen „PMS“) a vnímání této činnosti odsouzenými ve Věznici v Odolově. PMS svou sociální prací plní podstatnou úlohu přispívání k trestní spravedlnosti. Hlavním cílem PMS je snaha o začlenění pachatele zpět do života společnosti bez dalšího páčání trestné činnosti.

Cílem práce je zjištění, jaký pohled na činnost PMS mají samotní odsouzení. Pobyt ve vězení dnes již nespočívá v pouhé izolaci provinilce, ale také v odborném působení na tyto osoby v průběhu výkonu trestu se snahou o pozitivní změny u těchto jedinců. Primární cíl je totožný s PMS, a to snižování recidivy. Jedním z faktorů ovlivňující míru recidivy je míra motivace ke změně, se kterou přímo souvisí i vnímání probace jako takové, což také potvrzují poznatky z výzkumů, např. z výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (dále jen „IKSP“) s názvem „Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy“ autorů Jana Tomáška, Simony Diblíkové a Miroslava Scheinosty (ok.cz, 2020, online). Pozornost je proto kladena také na samotný výkon trestu a odborné působení probíhající po celou dobu uvěznění odsouzených. Jsem přesvědčena, že celkové vnímání probační činnosti odsouzenými, ať už osobní náhled, porozumění či důvěra v princip, jsou elementy vycházející z hodnot odsouzených a jejich postojů. Ty mohou pozitivně ovlivnit zejména pracovníci věznice, což se následně odráží také v celkové účinnosti probace v dalším životě vězňů.

V teoretické části práce je představena Věznice Odolov a Probační a mediační služba, se kterou věznice úzce spolupracuje. Podrobněji je popsána podstata, východiska a funkce PMS, kterými jsou odsouzení z věznice nejvíce ovlivňováni. Jsou to zejména funkce ve fázi vykonávacího řízení, což je kontrola chování odsouzeného po podmíněném propuštění s uloženým dohledem a funkce probace, se kterou se odsouzení již mohli setkat. V obou případech se nejedná pouze o represivní kontrolu klienta, ale také o preventivní působení spočívající v pomoci s individuálními problémy, díky kterým se klient snáze zapojí do běžného života bez konfliktu se zákonem. Vzhledem k tématu této práce nesmí být opomenuta práce odborných zaměstnanců ve věznici. Důvodem je jejich dlouhodobý, každodenní kontakt s odsouzenými, díky kterému mohou systematicky a efektivně ovlivnit mimo jiné pohled odsouzených na práci PMS a motivovat odsouzené ke spolupráci. Poslední

část práce se zabývá psychologickými aspekty uvěznění a jejich vlivem na osobnost odsouzeného, na jeho postoje i jednání.

V praktické části práce byla využita kvantitativní metoda a formou dotazníku byli osloveni samotní odsouzení ve Věznici Odolov. Ochotou odsouzených vyplnit dotazník, byly získány potřebné informace o jejich pohledu na PMS, o míře jejich informovanosti o této problematice, vnímání úlohy a principů konkrétních činností PMS, a také názor, zda má její činnost vliv na změnu postojů odsouzených a jejich životních hodnot. V případě osobní zkušenosti odsouzeného se spoluprací s probačním úředníkem pak také jeho postřehy. Práce byla doplněna kazuistikou dvou vybraných odsouzených.

1 Probační a mediační služby a jejich filozofie

O podstatě PMS vypovídá už příběh Johna Augustuse (1785-1859), nazývaného také „otcem probace“. Ten svým úsilím pomoci muži obviněnému z opilství nabídl soudu jeho dohled, zaplacení kauce a následné podání zprávy o průběhu dohledu, když muže propustí z vazby. Schválený dohled měl v tomto případě délku trvání tři týdny a soud na základě úspěšného průběhu uložil dotyčnému muži trest v peněžitě podobě (Gřivna, 2020). V průběhu následujících 18 let pomohl Augustus téměř 2000 vybraných mužů a žen, kteří splňovali kritéria pro úspěšné zakončení probace (Štern, 2010). Tímto počínáním se Augustus, vlastním povoláním výrobce obuvi žijící nedaleko Bostonu, zasadil nejen o změnu v náhledu na trestaného, o využívání alternativ k uloženým nepodmíněným trestům, ale také o pojmenování tohoto institutu.

V dnešní době je kriminalita, jakožto sociálně patologické chování závažného charakteru, vnímána v celospolečenském měřítku. PMS vznikla jako nástroj pomoci a je v souladu s principy restorativní justice v České republice. *„Restorativní justice usiluje o řešení, která podporují odpovědnost, přispívají k nápravě škod a vztahů a napomáhají procesu uzdravení všech zúčastněných“* (Zehr, 2003, str. 22).

V literatuře bývá tento koncept označován za protipól represivního, tj. odplatného pojetí trestní spravedlnosti, vycházející primárně z ochrany státu. O celkovém obrazu tohoto přístupu vypovídají jeho principy a hodnoty. Mezi klíčové řadíme: respekt, odpovědnost, dialog, participaci, vyváženost, dobrovolnost, pospolitost, a neméně důležitá je též individualita (Štern, 2010). Veškeré vyjmenované elementy mají směřovat k narovnání vztahů, setření pocitů bezpráví a křivdy na straně oběti a k přijetí odpovědnosti, odčinění následků bez ztráty možnosti reintegrace na straně pachatele.

Optiku restorativního přístupu vyjadřují následující otázky vycházející ze Zehrovy publikace *Changing lenses: A new focus on crime and justice*:

- Kdo byl poškozen/dotčen?
- Jaké jsou jeho/její potřeby?
- Pro koho z dané události vyplývají povinnosti a závazky?
- Koho se daná situace dotýká (kdo je do ní zapojen)?
- Jaké jsou příčiny dané situace?
- Jakou formou je vhodné zapojit jednotlivé účastníky do procesu řešení a obnovy narušených lidských vztahů? (Zehr, 2005)

Restorativní přístup se tedy vyznačuje výrazným zaměřením na oběť, újmu způsobenou pachatelem a jeho nápravu či odčinění škod.

Postupy restorativní justice mají směřovat k prevenci sekundární viktimizace (Matoušek, 2013). Samotný pojem **viktimizace** znamená proces, jímž se fyzická osoba (nebo také právnická) stává obětí trestného činu. Újma vzniklá trestným činem je označována jako primární viktimizace. Pod sekundární viktimizací řadíme následky z vědomých či nevědomých negativních postojů či reakcí projevovaných směrem k oběti (Netík, Netíková, Hájek, 1997).

V souladu s uvedenými principy vznikla v České republice v roce 2000 PMS jakožto organizační složka státu a účetní jednotka, řídicí se zákonem č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě s účinností od 1. 1. 2001 (Zák. č. 257/2000 Sb., §1, odst. 2). Její služby spočívají v hledání řešení konfliktů mezi pachateli a oběťmi trestních činů. Vykonává dohled nad obviněnými, obžalovanými či odsouzenými, kontrolu výkonu alternativních trestů a nad podmíněně propuštěnými osobami z výkonu trestu odnětí svobody. Činnost PMS ČR zahrnuje tedy sociální práci, ale současně je také velice úzce svázána s právní oblastí, zejména pak oblastí trestního práva. Svými službami „*poskytuje odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje chování a spolupracuje s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žije a pracuje, s cílem, aby v budoucnu vedl řádný život*“ (Zák. č. 257/2000 Sb., §4, odst. 1).

Probační úředníci využívají specifické intervenční nástroje k dosažení změn v chování obviněných pro snížení rizika páchání další trestné činnosti.

PMS svou činností deklaruje naplnění těchto základních cílů:

- *zprostředkovat účinné a společensky prospěšné řešení konfliktů spojených s trestnou činností;*
- *poskytnout pomoc obětem trestné činnosti;*
- *podporovat pachatele v jejich začlenění do společnosti a v procesu desistence;*
- *zajistit výkon alternativních trestů a opatření;*
- *poskytovat relevantní podklady pro rozhodování orgánů činných v trestním řízení;*
- *podílet se na prevenci trestné činnosti.*

(Pravidla a standardy probační a mediační činnosti, 2021, online)

Integrací obviněného rozumíme začleňování obviněného do společnosti se snahou o jeho seberealizaci (Matoušek, 2010). PMS popisuje integraci jako „*proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění*

a seberealizaci“ (PMS, online, 2022). Problémy se začleněním do společnosti mají nejčastěji lidé z minoritních skupin, ať už lidé s postižením, po léčbě závislosti na návykovou látku a v neposlední řadě také lidé propuštění z výkonu trestu (Veteška, 2015, str. 42).

Participace poškozeného vyjadřuje snahu o zainteresování poškozeného do „*procesu vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost*“ (PMS, 2022, online).

PMS přispívá k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením. Realizace jiných forem trestů, než odnětí svobody významně vyvažuje trestní represi a prevenci působením alternativních trestů a opatření. Efektivita činností PMS přispívá také k zjednodušení soudního řízení či úspoře finančních prostředků, které by jinak musely být vynakládány na klasické soudní řízení, pobyt ve výkonu trestu a integraci propuštěných osob. Pozitivní působení PMS můžeme shrnout do několika následujících bodů:

- prevence trestné činnosti a ochrana společnosti;
 - zefektivnění a zjednodušení soudního řízení;
 - posílení individualizace přístupu k řešení trestních případů;
 - zvýšení účinnosti trestních sankcí;
 - posílení aktivní role poškozeného v trestním řízení a účinnější dosažení jeho hmotné a morální satisfakce;
 - posílení aktivní účasti obviněných na řešení trestních věcí a posílení jejich odpovědnosti;
 - pomoc obviněným vést život v souladu se zákony a přispět k jejich začlenění do společnosti;
 - úspora finančních prostředků, které by jinak byly vynaloženy na klasické soudní řízení, na provoz vězeňských zařízení a integraci propuštěných vězňů do společnosti.
- (České vězeňství, 1999)

2 Probační a mediační činnosti

2.1 Mediační činnost

Mediace je s probací institucionálně svázána a ač není předmětem této práce, považují za nutné pro ucelenost práce zmínit alespoň její podstatné rysy. Mediace je v současné době proces uplatňovaný v mnoha oblastech společenského života. Její nástroje jsou využívány

v oblasti psychologie, poradenství, práva či jinde. Svou efektivitou si vydobyla místo alternativní metody řešení konfliktů. Může být však chápána také v užším kontextu jako prostředek, jehož cílem je urovnání konfliktního stavu mezi obětí trestního činu a pachatelem. Pro široký interdisciplinární charakter by měla být v definici vždy tato konkrétní oblast zohledněna. Výstižnou definici mediace nalezneme v Andragogickém slovníku jako „*alternativní způsob řešení konfliktů, při němž kvalifikovaná neutrální osoba – mediátor – pomáhá účastníkům sporu ve vzájemném porozumění*“ (Průcha, 2014, str. 178). V kontextu zaměření této práce shledávám za adekvátní vymezení její podstaty jako činnosti spočívající v dobrovolném, osobním a přímém setkání oběti a pachatele za účasti pracovníka PMS neboli mediátora, který má při jednání pozici odborného koordinátora celého procesu. Úspěšným výsledkem je nalezení společné dohody mezi oběma stranami (Štern, 2010). Smyslem mediace v rámci PMS je především uplatňování principů sociální inkluze a již zmiňované restorativní justice. Jednání mezi oběma stranami probíhá paralelně s probíhajícím trestním řízením, což má pro PMS v mnoha případech za následek velice malý časový prostor pro hledání řešení v konkrétní věci (Štern, 2010). Mediátor tedy působí, jakožto neutrální zprostředkovatel mezi stranou oběti a stranou pachatele, výsledkem, jehož práce je nalezení konsenzu mezi zúčastněnými stranami.

2.2 Probační činnost

Probace je dle zákona č. 257/2000 „*organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen ‚obviněný‘), kontrola výkonu alternativních trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů*“ (Zák. č. 257/200 Sb., §2, odst. 1).

Do probačních činností jsou zahrnuty činnosti dohledu probačního úředníka u uložených alternativních trestů, jako je podmíněný trest s dohledem či propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem, na které je v této práci upřena větší pozornost. Mezi další činnosti, spadající do kontextu alternativních trestů, patří tresty obecně prospěšných prací, propuštění z ochranného léčení s dohledem či zákaz vstupu na sportovní a jiné společenské akce.

Každá z těchto činností má svá specifika definující oblasti dané činnosti, z nichž vycházejí kompetence pracovníků PMS. Na straně pachatele je jakákoliv z uvedených možností alternativního trestu příležitostí či šancí úplného očištění. Cílem probace není pouze náprava osoby, která porušila zákon, ale také, aby daná osoba po ukončení probace neměla „*žádnou pochybnost se domnívat, že mu společnost ukřivdila či ho poškodila, když mu uložila podle něj nepřiměřený trest. Sám by měl naopak uznat, že mu společnost poskytla mimořádně velkou příležitost ke spravedlivému a rychlému řešení konfliktu*“ (Veteška, 2015, str. 161).

Principy práce probačních pracovníků mají být zaměřeny na odborné posouzení dopadů trestné činnosti pachatele a zda nebude dotýčný pro společnost nebezpečný. Není však cílem suplovat práci sociální, kterou dostatečně odborně zastávají pracovníci věznice (Štern, 2010).

2.3 Probační dohled – probace

Jaroslav Veteška uvádí podstatu probace jako dohled nad „*trestem vykonávaným na svobodě, který ukládá podmínky a zachovává soudu možnost měnit podmínky trestu nebo stanovit nový trest, jestliže pachatel tyto podmínky poruší*“ (Veteška, 2015, str. 155). Autor taktéž poukazuje na právní stav člověka, který byl podmíněně propuštěn, a který není de facto ani svobodným člověkem, ale zároveň ani vězněm ve výkonu trestu. V rámci probace se uplatňuje reedukační integrace u podmíněně propuštěných jedinců, u kterých jsou uplatňována resocializační opatření (Veteška, 2015). Jedná se tedy o dohled nad obviněným, odsouzeným či propuštěným, vyznačující se pravidelnými setkáními s probačním pracovníkem. Případ podmíněného propuštění s uloženým dohledem se označuje pojmem parole. Význam tohoto pojmu vychází z francouzského výrazu „*je donn ma parole*“, což ve volném překladu znamená – dávám své slovo (Štern, 2015). Parole označuje stav, kdy je odsouzený propuštěn před stanoveným koncem trestu, ale za určitých podmínek a se stanoveným časovým rámcem. Parole je tedy trestněprávní institut (Trestní řád č. 141/1961 Sb., §331), „*kterým se za splnění zákonem stanovených podmínek mění podoba výkonu trestu, a to z trestu vykonávaného ve vězení na trest vykonávaný na svobodě*“ (PMS, 2022, online).

Spolupráci s PMS může však odsouzený zahájit již před propuštěním na základě své žádosti. Pracovníci jsou povinni vypracovat zprávu určenou jako podklad pro rozhodnutí soudu. Zdrojem tohoto dokumentu jsou jednak informace získané od odsouzeného během

společných jednání, využívá se však také součinnosti s jinými subjekty. Získané informace jsou rovněž podkladem pro sestavení analýzy rizik a potřeb dotyčného odsouzeného po propuštění. Současně ve zprávě probační pracovník vyjadřuje své stanovisko k podmíněnému propuštění odsouzeného. V některých případech jsou ze strany probačního pracovníka doporučena také některá omezení či absolvování programu orientovaného na konkrétní potřeby odsouzeného (PMS, 2022, online).

Probační pracovníci v první fázi zmapují rizika a potřeby klienta. Získané informace jsou pak podkladem k vytvoření probačního plánu dohledu, na kterém se podílí obě strany – probační úředník i pachatel. Komunikace a přístup k pachateli je tedy stěžejní ve vzájemné spolupráci. Jaroslav Veteška k úspěšné probaci uvádí, že je zapotřebí vzájemný respekt mezi oběma stranami. Zároveň je nezbytný pachatelův aktivní přístup vycházející z předchozí sebereflexe. (Veteška, 2015).

Probační plán dohledu, jak název sám napovídá, je dokument obsahující postup společné spolupráce, který však musí být zároveň v souladu s povinnostmi a omezeními uloženými soudem. Veteška uvádí, že je to zásadní dokument, který „*umožňuje rozčlenit obsahovou náplň dohledu a popsat aktivity klienta směřující k vedení řádného života do konkrétních a měřitelných postupných kroků směřujících k vytyčenému síly*“ (Štern, 2010, str. 78). Jako každý plán má i tento svůj vývoj, termíny plnění dílčích úkolů, konečný termín splněního cíle. S každou změnou či splněním některé jeho části se plán aktualizuje. Vyhodnocované a kontrolované části plánu jsou zejména ty, které vycházejí ze soudního rozhodnutí. Jedná se například o povinnosti absolvovat program psychologického poradenství, či se ve zkušební době účastnit probačního resocializačního programu. Dále se jedná o povinnost nahradit způsobenou škodu poškozeným, zdržet se konzumace alkoholu, psychotropních a omamných látek. Kromě povinností vycházejících z rozhodnutí soudu jsou do plánu zahrnuty také povinnosti vyplývající ze zákona, tedy povinnosti běžné v každodenním životě. Jako příklad můžeme uvést povinnost úhrad výživného na nezletilé děti a jiné platby pohledávek u různých subjektů (Štern, 2010).

Ráda bych se vrátila k probačnímu resocializačnímu programu, který byl zmiňován. Tento specializovaný program není realizován PMS, ale externími poskytovateli. Do programu je možné navrhnout pachatele, kteří splňují vstupní podmínky poskytovatele. Samotné zařazení potom proběhne na základě rozhodnutí soudu, v rámci uloženého dohledu probačního úředníka nebo také na základě zájmu pachatele bez rozhodnutí soudu; účast

se pak sjednává prostřednictvím PMS v rámci podmínek výkonu dohledu, jako zařazení programu do probačního plánu dohledu (Metodika akreditačního procesu, 2016, online). Nejčastěji jsou poskytovateli programů nevládní neziskové organizace, které jsou s probačním pracovníkem po dobu realizace programu v kontaktu. Po ukončení programu obdrží pracovník PMS závěrečnou zprávu obsahující kompletní informace o průběhu programu a dosažených výsledcích klienta (Štern, 2010). Jedná se tedy o další možnost práce s propuštěným a příležitost odborným vedením pomoci dotyčnému k zařazení do společnosti bez konfliktů se zákonem.

Cílem úkonů probačních pracovníků či pracovníků zmiňovaných programů je zejména podpora klienta v jeho životě bez kriminální kariéry, spočívající kupříkladu v pomoci při hledání pracovního uplatnění, či vyhledávání odborných pracovníků k vyřešení osobních problémů. Současně je však nutná také kontrola. V případě porušení stanovených podmínek je v kompetenci probačního pracovníka určit míru závažnosti tohoto selhání. V případě závažného porušení je pracovník povinen informovat o této skutečnosti předsedu senátu nebo samosoudce, a v případě přípravného řízení státního zástupce (Veteška, 2015).

V otázce účinnosti probačních programů uvádí Matějčíček za fungující ty, které:

- *pracují s riziky zjištěnými u pachatele;*
- *zaměřují se na jeho kriminální chování;*
- *cíleně pracují s faktory, které u pachatele vedly ke spáchání trestného činu;*
- *zohledňují pachatelovy specifické způsoby učení;*
- *podporují reintegraci pachatele do místního společenství;*
- *usilují při práci s pachatelem o kvalitu a jednotnost postupů.*

(Matějčíček, 2013, str. 487)

Gřivna k účinnosti intervenčních programů uvádí, že pachatelova následná recidiva nemůže vést k závěru, že je intervence neúčinná. Odborná působení jsou jen „jeden z možných pozitivně fungujících vlivů napomáhající desistenci, ale hlavním aktérem je vždy pachatel“ (Gřivna, 2020, str. 82).

3 Věznice Odolov

Areál vznikl jako černouhelný Důl Zdeněk Nejedlý, jehož stavba započala v roce 1975 a do majetku ministerstva spravedlnosti od Východočeských uhelných dolů byl převeden v roce 1992. V původním záměru bylo počítáno s využitím objektu jako specializovaného zařízení pro odsouzené muže trvale nepracující a s výstavbou léčebny odsouzených s TBC. Projektový záměr obsahoval rozsáhlé přestavby a nové stavby, které bohužel zůstaly jen ve fázi projektu na papíře, včetně plánované léčebny odsouzených s TBC. Poprvé do areálu bývalého černouhelného dolu nastoupily vězněné osoby k výkonu trestu koncem února roku 1993. Tehdy byla maximální kapacita pouhých 48 osob, avšak v srpnu téhož roku započala rekonstrukce sociálního bloku a v roce 1995 byla dokončena. Kapacita se touto rekonstrukcí zvýšila na 165 osob (Věznice Odolov, 1995, online). V následujících letech prošla věznice realizacemi několika přestaveb, díky kterým se mimo jiné opět zvýšila kapacita téměř na dvojnásobek. Původní charakter stavby měl však nedostačující parametry v oblasti bezpečnosti a došlo tak v roce 2001 k několika útěkům. Na jejich základě docházelo k postupnému zvyšování bezpečnosti, ať už v podobě vystavení strážních věží, vybudování zabezpečovací techniky a podobně. V roce 2016 však i přes provedená opatření došlo k dalším sériím útěků, které upozornily na fakt, že je nutné přistoupit k dalším bezpečnostním prvkům. Věznice tak má dnes například nový systém oplocení či termokamery s možností detekcí pohybu. Rekonstrukce a úpravy však nejsou prováděny pouze v oblasti bezpečnosti, ale směřovaly také ke zlepšení prostředí odsouzených i zaměstnanců (interní zdroje Věznice Odolov).

3.1 Charakteristika zařízení

Věznice Odolov je relativně mladá věznice nacházející se v Podkrkonoší poblíž Trutnova, v prostředí Jestřebích hor, v katastru obce Malé Svatoňovice. Jejím umístěním se odsouzeným otvírá pohled na krásu okolních lesů z jedné strany a panorama okolních měst, a za dobré viditelnosti také Krkonoš či přehrady Rozkoš ze strany druhé.

Kapacita Věznice Odolov v současné době činí 325 míst (4 m² na jednoho odsouzeného). Věznice je určena pro výkon trestu odnětí svobody odsouzených mužů soudem k výkonu trestu do věznice s ostrahou, se stanoveným nízkým či středním stupněm zabezpečení a starších 18 let (VS ČR, 2022, online). Odsouzení jsou zde uvězněni převážně za činy majetkového charakteru, tedy krádeže, či podvody. Nemalá část odsouzených se provinila neplacením výživného, mařením úředního rozhodnutí, řízení motorových

vozidel pod vlivem alkoholu či drog. V menší míře pak věznicе zabezpečuje výkon trestu odnětí svobody odsouzených s násilnou trestnou činností, s delikty spojenými se sexuálním kontextem či s nedovolenou výrobou a jiným nakládáním s omamnými a psychotropními látkami a jedy. Odsouzení jsou ubytováni na ložnicích, kde mají možnost volného pohybu po ubytovně (interní zdroje Věznicе Odolov).

Tabulka 1 - Počet odsouzených v letech 2020 a 2021

Počet odsouzených v letech 2020 a 2021	2020	2021
střední stupeň zabezpečení	183	175
nízký stupeň zabezpečení	79	75
Celkový počet odsouzených	262	250

Zdroj: Vlastní zpracování z interních zdrojů Věznicе Odolov

3.2 Terminologie odborných služeb ve věznicі

Odborné služby jsou důležitou a nenahraditelnou součástí **penitenciární péče** ve věznicích. Do penitenciární péče zahrnujeme „*veškeré činnosti, které vykonávají zaměstnanci Vězeňské služby České republiky s vězněnými osobami (především ve výkonu trestu odnětí svobody) a které by měly vést k nápravě či reedukaci vězněných osob*“ (Bělík, 2017, str. 63). Spočívají tedy ve výchovné a vzdělávací činnosti a podílejí se na nich zejména speciální pedagogové, pedagogové volného času, sociální pracovníci, vychovatelé a psychologové.

Za výsledkem jejich odborného působení na odsouzené by mělo být podle Vetešky přesvědčení propouštěné osoby, že trestná činnost není východisko, a jediná cesta k lepším zítřkům je řádný život (Veteška, 2014).

Významově souvisejícím termínem je **reedukace**, který je v Andragogickém slovníku vysvětlen jako „*snaha změnit postoje a chování osob s nežádoucími způsoby chování a zdeformovanými hodnotami*“ (Veteška, 2014, str. 233).

Výchova a vzdělávání determinuje další vývoj a rozvoj jedince – kupříkladu schopnost adaptace, ochotu ke vzdělávání, motivaci ke změně, sebepojetí apod. (Veteška, 2020). S činností odborných pracovníků je spojen také pojem resocializace, nebo také socializace dospělých. **Resocializaci** můžeme definovat jako „*výchovné působení na klienta (příslušníka rizikové sociální skupiny, pachatele trestného činu atd.) směřující k jeho opětovného zařazení do řádného života společnosti*“ (Veteška, 2015, str. 28).

Při resocializačním procesu je důležité přímé působení na odsouzeného. Pozitivně je tímto ovlivněna stránka sociálních návyků, etických postojů, ale také přístupu k pracovní činnosti či smyslu pro odpovědnost. Dalšími zaměřeními je potlačování společenské nepřizpůsobivosti, zvyšování sociálních kompetencí či odstraňování patologických projevů (Netík, Netíková a Hájek). Předpoklad účinnosti působení spočívá v dostatečném povědomí o psychosociálních aspektech spojených s uvězněním (Veteška, 2014). Cílem resocializačního procesu by pak měla být schopnost jedince po propuštění zvládat sociální situace běžného života a již se nenavrátit do kriminálního prostředí. (Mařádek, 2003). S přihlédnutím k signifikantnímu významu odborného působení na osoby ve výkonu trestu by bylo přínosné personální rozšíření o pozici andragoga, jak poznamenává Veteška (Veteška, 2014). Vhodná by byla také pozice sociálního andragoga, jehož profese má „*za úkol vhodnými metodami a formami, prostředky výchovy a vzdělávání pomoci dospělému člověku rozvíjet a utvářet jeho osobnost.*“ Zároveň je usilováno také o zvýšení kvality života člověka ve společnosti. (Demjanenko, 2021, str. 24).

3.3 Penitenciární péče ve věznici jako východisko ke změně

Hlavním účelem výkonu trestu odnětí svobody je dle ustanovení par. 1 odst. 2 zák. č. 169/1999 Sb. „*působit zákonnými prostředky na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných čínů a zabránit jim v dalším páčání trestné činnosti*“ (Zákon č. 169/1999 Sb.).

Výkon trestu je realizován ve třech diferenciacních skupinách podle přístupu k výkonu trestu odsouzeným a podle plnění stanoveného programu zacházení. Zacházení s odsouzenými je od samotného počátku nástupu odsouzeného zaměřeno na jím spáchanou trestnou činnost, na dosažení potřebné sebereflexe a na přijetí odpovědnosti za vlastní jednání.

K realizaci tohoto komplexního působení na odsouzené se využívají programy zacházení jako jeden z hlavních nástrojů. Jsou souhrnem konkrétních činností, kterých se musí odsouzení účastnit, popřípadě které mohou vykonávat. Program zacházení zpracovává speciální pedagog na základě doporučení ostatních odborných zaměstnanců v Komplexní zprávě, která vychází z výstupů z vyhodnocení rizikových faktorů z prediktivního nástroje SARPO, *souhrnné analýzy rizik a potřeb odsouzených „určený k hodnocení kriminogenních rizik a potřeb odsouzených osob*“ (SARPO, 2018, str. 12).

SARPO je „*validizovanou metodou vyhodnocování kriminogenních rizik souvisejících s páčáním trestné činnosti*“ (SARPO, 2018, str. 12) a slouží kromě základního účelu také k vytvoření celkového odhadu možného opětovného uvěznění odsouzeného. K tomu metoda využívá „*kombinaci několika rozdílných výpočtů (statické a dynamické riziko) a posouzení (riziko újmy, protektivní faktory, dotazník sebehodnocení, adaptace v Nástupním oddíle)*“ (SARPO, 2018, str. 12).

Výstupy z tohoto nástroje slouží k vytvoření kategorií podle míry rizik a potřeb, které jsou využívány k volbě vhodné intervence s odsouzenými. Veškeré závěry jsou uvedené ve finálním výstupu tohoto nástroje – v Komplexní zprávě.

Program zacházení je základní forma cílevědomého a komplexního působení na odsouzeného ve VTOS a upravují ho zákon č. 169/1999 a vyhláška č. 345/1999 Sb. Je členěn na pracovní a vzdělávací stránku, aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů a speciálně výchovné aktivity. Poslední jmenovaná aktivita je „*zaměřená zejména na oblast příčin a důsledků páčání trestné činnosti, kriminogenní potřeby, osobnost pachatele a změnu postojů, myšlení a chování*“ (Boukalová, 2020, str. 333).

Program je zpravidla stanovován odsouzeným, kteří nemají trest kratší než 3 měsíce. Zaměření programů zacházení se odvíjí od požadavku změny v chování, postojů či kompetencí (schopností).

Velmi důležitou aktivitou ve spojitosti s tématem této práce jsou speciálně výchovné aktivity. Jedná se zejména o aktivitu s názvem **Sociální dovednosti**, ve které je odsouzený veden sociální pracovníci k aktivnímu řešení vlastních sociálních problémů, ať to je otázka zaměstnání po propuštění z vězení či problematika bydlení. Ne zřídka se stává, že se odsouzený po propuštění nemá kam vrátit či byl bezdomovec již před uvězněním. V těchto případech je důležité, aby si odsouzený vytvářel pravidelnými kontakty se sociálními pracovníci z azylových domů bezproblémový návrat do občanského života. V závislosti na konkrétních problémech odsouzeného jsou sociálními pracovníci poskytovány potřebné kontakty na organizace, kupříkladu Probační a mediační služba, Laxus. Další důležitou intervencí je aktivita **Konflikt a komunikace**, v níž odsouzený pracuje na zvládnání zátěžových situací, na zvýšení sebekontroly a také míry odpovědnosti za své chování. Osobnostní stránce se věnuje taktéž **Seminář pro zdravý rozvoj osobnosti** či aktivita zabývající se etikou. V oblasti vzdělávání je to v odolovské věznici například aktivita „**Občanem po VTOS**“, která je cílená na přípravu odsouzených na život po opuštění

věznice, se zaměřením na zvládnání každodenních činností. Cíl pozitivně působit na chování a jednání odsouzených je součástí obsahu aktivity **Základy společenského chování**. Do programu **speciálního zacházení** jsou zařazováni odsouzení s vysokými až velmi vysokými riziky. Program je charakterizován vyšší mírou odborné intervence a činnostmi speciálně výchovnými. V případě, že odsouzený odmítá přijetí programu zacházení, zařadí se do **programu základního motivačního zacházení**. Zde je kladen důraz na dodržování pořádku, bezpečnosti a pracovní aktivity, které však musí odpovídat zdravotnímu stavu odsouzeného. Motivační program je charakterizován individuální mírou odborné intervence s cílem motivovat odsouzeného ke změně postojů a chování. V seznamu aktivit pro odsouzené není opomenuta ani zájmová či pracovní oblast, ve které je kromě řady dalších aktivit také netradiční „Kurz dřevomodelářský a výroby hudebních nástrojů“. Aktivity jsou zde charakterizovány menší mírou odborné intervence a jsou stanovovány odsouzeným s nízkými riziky. **Program výstupního zacházení** je určen pro odsouzené, kteří se vyznačují potřebou podpory při vytváření příznivých podmínek k soběstačnému způsobu života po propuštění z výkonu trestu v souladu se zákonem nebo odsouzeným, kteří mají delší trest.

Veškeré oblasti působení na odsouzené mají vytvořit předpoklady pro život odsouzeného s minimalizací rizik recidivy páchané trestné činnosti po jeho propuštění. Veškeré aktuální aktivity ve Věznici Odolov a cíle těchto aktivit znázorňuje tabulka v příloze č. 1.

Výkon trestu je realizován ve třech diferenciacích skupinách podle přístupu k výkonu trestu odsouzeného a podle plnění stanoveného programu zacházení. Aktualizace programu se provádí v případě změny, jako například přeřazení do jiné skupiny vnitřní diferenciaci, získání či ztráta zaměstnání, změna volného pohybu, změna aktivit, navýšení trestu a podobně.

Na základě pravidelných hodnocení programů zacházení zpracovává vychovatel komplexní hodnocení předkládané k soudu na odsouzené, kteří požádali o podmíněné propuštění, případně o přeměnu trestu odnětí svobody na trest domácího vězení. Kontrolu veškerých hodnocení provádí speciální pedagog a psycholog. V uvedených případech je součástí hodnocení také aktuální psychologické posouzení psychologa. Hodnocení se vypracovává také v případě žádosti jiných institucí, kupříkladu soudů, Policie České republiky či Oddělení prevence a stížností (Interní zdroje Věznice Odolov).

„Cíle programu zacházení by měly napomáhat ke snižování identifikovaných rizik odsouzeného a k postupné přípravě odsouzeného na soběstačný život po propuštění z výkonu trestu. Zacházení s odsouzenými by mělo rovněž motivovat odsouzeného ke kritickému náhledu na předchozí způsob života, sebereflexi a přijetí odpovědnosti za své jednání“ (Veteška, Fischer, 2020, str. 132).

3.4 Sociální práce a spolupráce s PMS Trutnov

Ve věznici mají odsouzení možnost v rámci své přípravy na podmíněné propuštění požádat o spolupráci probačního úředníka (Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě). Informace o PMS a možnosti vzájemné spolupráce mezi odsouzenými a pracovníkem PMS mají ve své gesci sociální pracovníci. Sociální práci vykonávají v souladu se Zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů a vyhláškou Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů a Zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.

Činnost sociálních pracovníků zahrnuje ve svém obsahu významný motivační činitel pozitivního ovlivňování odsouzených. Mezi důležité úkoly patří podpora odsouzených k upevnování rodinných vazeb a vztahů s blízkými osobami. Mimo tyto sociální vazby je důležité také působení směrem k pozitivnímu postoji ke společnosti a společenským normám. K úspěšné sociální činnosti je pak zapotřebí znalost sociální situace odsouzeného a také jeho sociálního vývoje (Černíková, 2008, str. 219-220). Pro odsouzeného je to zmírnění psychické zátěže z uvěznění a přípravou k adaptaci po propuštění. Stejně významné je předávání informací a zkušeností k řešení situací v občanském životě (Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby č. 2/2022, §52).

Spolupráce s PMS probíhá zpravidla čtyři měsíce prostřednictvím návštěv probačního úředníka ve věznici. Do Věznice Odolov dojíždí pracovník střediska PMS Trutnov a realizuje závěry platné dohody VS ČR a PMS ČR, NGŘ č. 37/2010, o vzájemné součinnosti. Za spolupráce již zmíněných odborných pracovníků oddělení výkonu trestů probíhá příprava podkladů pro rozhodnutí soudu o žádosti o podmíněné propuštění odsouzeného. PMS získává podklady pro vypracování stanovisek u vybraných odsouzených (interní zdroj Věznice Odolov).

Preventivními opatřeními proti šíření nemoci Covid-19 byl v roce 2021 znemožněn vstup externím subjektům a konzultace s odsouzenými se tak do dubna 2021 uskutečňovaly

prostřednictvím videohovorů v obvyklém intervalu jednou měsíčně. Za celý rok 2021 proběhla spolupráce se 14 odsouzenými. Dva odsouzení konzultovali svoji situaci, ale pro spolupráci se nerozhodli.

Pro představu o četnosti osob propuštěných na svobodu s nařízeným dohledem PMS ve Věznici Odolov zde uvádím statistiku v průběhu let 2017–2021:

Tabulka 2 - Počet podmíněně propuštěných osob v letech 2017–2021

Rok	Propuštěných po KT	Podmíněně propuštěných	Uložen dohled PMS k PP
2017	123	172	155
2018	139	114	94
2019	174	118	98
2020	177	143	119
2021	124	121	99

Zdroj: Vlastní zpracování z interních zdrojů Věznice Odolov

Sociální pracovníce ve věznici zprostředkovávají odsouzeným spolupráci také se sociálními kurátory nebo s organizacemi, které se zaměřují na dluhové poradenství či zprostředkování zaměstnání či ubytování. Věznice Odolov v současné době spolupracuje například s Volonté Czech, DP Work či Rubikon Centrum. Další činností pracovníků je práce s odsouzenými cizinci. Jedná se o specifickou práci nejen vzhledem k jazykové bariéře a kulturním odlišnostem, ale zároveň je častým problémem také absence osobních dokladů a zdravotního pojištění v ČR. Cílem působení u této skupiny odsouzených je snaha o bezproblémové zařazení do prostředí věznice a zařazení do zaměstnání.

4 Psychologické aspekty uvěznění

4.1 Faktory ovlivňující osobnost v situaci uvěznění

Vzdělávací a výchovné působení na osobnost jedince jsou enormně důležité také z důvodů negativně působících faktorů na osobnost, vyplývajících z prostředí. Život ve vězeňském zařízení je zcela odlišný od života na svobodě. Osoby ve výkonu trestu odnětí svobody „ztrácejí nejen svobodu, ale i řádný příjem, společnost své rodiny a dosavadních přátel, heterosexuální vztahy i vlastní šaty a další osobní předměty“ (Giddens, 1999, str. 204).

Odpoutání od rodinných vazeb je pro mnohé odsouzené velkou psychickou zátěží. Minimální či absolutní absence kontaktu s dětmi psychickou deprivaci prohlubují ještě více. Nemalá skupina odsouzených přichází o rodinné zázemí v průběhu výkonu trestu. Mezi další negativní faktory uvěznění v souvislosti s psychickou vitalitou je výrazné omezení možností, jak získávat informace o událostech v rodině. Život ve vězeňském zařízení klade zvýšené nároky na dodržování nastaveného režimu, finanční situaci, plnění povinností a ztrátu soukromí. Někteří odsouzení mohou negativně vnímat i faktor snížení životní úrovně, omezení osobních aktivit a také nutnou integraci do vězeňské subkultury bez možnosti volby členů této specifické skupiny osob. Zcela odlišné prostředí, uvedené stresové faktory v kombinaci s délkou izolace vyvolávají **prizonizaci**. Tímto termínem „označujeme všechny negativní okolnosti, které působí na odsouzené v průběhu výkonu trestu odnětí svobody...“ (Veteška, 2015, str. 38). Zároveň autor hovoří o snižování adaptability odsouzeného na život po propuštění, což je z pohledu resocializace negativní aspekt výkonu trestu odnětí svobody nejen pro vězně, ale také pro všechny zúčastněné (Veteška, 2015). Vágnerová pak upozorňuje na možné krátkodobé či dlouhodobé změny osobnostních vlastností při pobytu ve vězení, zejména na růst hostility, introverze, ale také poukazuje na zjištěné změny v oblasti **motivace a hodnot** (Vágnerová, 2014). Giddens hovoří v případě pobytu v „institucích omezující svobodu“ o radikální změně hodnot a vzorců chování. Dále uvádí, že „za extrémně stresujících okolností mohou být změny postoje a osobnosti jedince velice dramatické“ (Giddens, 1999, str. 58).

4.2 Motivace ke změně v integraci odsouzených

Jak již bylo zmíněno, kriminogenní subkultura vznikající v prostředí věznic a deprivací vlivy tohoto prostředí výrazným způsobem zasahují do osobnosti uvězněného, a jak uvádí Řičan, mezi motivací a osobností je velmi úzké sepětí (Řičan, 2017). Motivace souhrnně vyjadřuje jednotlivé motivy a jejich působení. Samotný motiv je faktor, který vede k aktivitě.

„Motivy jsou mocné síly v lidském životě, které usměrňují, organizují prožívání a chování do velkých celků a zároveň samy vyžadují integraci do celku osobnosti“ (Říčan, 2017, str. 16). Autor dělí motivaci do dvou modelů, ve kterých je propojena introspekce a fyzikální metafora:

Tabulka 3 - Modely motivace

Název	Popis	Vysvětlení motivu	Příklad	Důsledek	Fyzikální analogie
MODEL NEDOSTATKU (vakua)	vynucování úkonů k naplnění (uspokojení)	vychází z pocitu prázdnoty	hlad, žízeň, potřeba vzduchu	homeostatické vyrovnání	fyzikální pojem vakua (vynucení pohybu vedoucího k naplnění)
		vychází z lačnosti	peníze, informace, vzdělání, svoboda		
MODEL VYBITÍ (přetlaku)	vynucování úkonů se něčeho zbavit	eliminální potřeby	kojení		hydraulika, nauka o elektřině
		uspokojení potřeb	vztek, odrazení, vybití energie		

Zdroj: Vlastní zpracování

Motivační dispozice jsou částečně vrozené a částečně získané. Vrozené motivační dispozice jsou primární (biologické) potřeby. Získané motivační dispozice se vytvářejí na základě sociální zkušenosti a řadíme mezi ně: sekundární (sociální) potřeby, zájmy, hodnotové orientace a částečně postoje. Podněty, ať už z vnitřního prostředí či vnějšího, působí na motivační dispozice, které se tak utváří v motiv. Pokud jsou podněty pro jedince významné, označují se incentivy – pobídky (Výrost, 2019). Tímto individuálním rozřazením motivů, respektive jejich hierarchizací, dochází zároveň k determinaci chování (Netík a kol., 1997).

Motivaci lze tedy definovat jako „*hybné síly psychického charakteru. Hybné proto, že uvádějí do pohybu lidské chování a činnost. Síly proto, že mají jednak směr, jednak intenzitu*“ (Výrost, 2019, str. 123). Motivace má svým významem velice blízko k cíli, který udává směr motivace a je vždy vědomý. Důležitou roli hraje také **motivovanost**, která vyjadřuje „*přechod z původního stavu do stavu požadovaného*“ v závislosti na síle působícího podmětu, souvisejících okolností a způsobu splnění cíle. Netík konstatuje, že „*každé lidské chování je motivované...je pouze chování s nejasnou motivací*“ (Netík a kol., 1997, str. 50). Uspokojení všech motivů současně je nemožné, a tak musí docházet k selekci prioritizací. „*Dosažený úspěch obvykle posiluje sebevědomí a víru ve vlastní schopnosti, neúspěch naopak svědomí snižuje*“ (Výrost, 2019, str. 116).

Metody odborných pracovníků působení těchto vlivů reflektují a vedou odsouzené k aktivnímu zájmu o sebe. Můžeme tedy říci, že motivace je jedním z faktorů ovlivňující

také míru recidivy, se kterou poté přímo souvisí i vnímání probace jako takové. Což také potvrzují poznatky z výzkumů, například z výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP) s názvem „Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy“ od autorů Jana Tomáška, Simony Diblíkové a Miroslava Scheinosty. (ok.cz, 2020, online).

4.3 Hodnoty a individualita

Pojmových definic, popisujících význam hodnot, je v literatuře vícero. Dle psychologického slovníku je **hodnota** „*názor na to, co je žádoucí, dobré a co nežádoucí, zlé či vlastnost, kterou jedinec přisuzuje určitému objektu, situaci, události nebo činnosti ve spojitosti s uspokojováním jeho potřeb, zájmů*“ (Hartl, 1993, str. 63). O souvislosti hodnot člověka s motivací hovoří Sak: „*Hodnoty a hodnotová orientace jsou součástí energetické stránky osobnosti. Spolu s potřebami, zájmy a postoji vytvářejí motivaci k jednání člověka a určují směr tohoto jednání*“ (Sak, 2000, str. 65). Životní hodnoty pak vypovídají o postojích člověka k životu a ovlivňují chování člověka, utváření jeho vztahů, a v důsledku také obraz celé společnosti. „*Každá lidská společnost si vytváří systém způsobů reagování na situace, kdy jsou nedodržovány nebo porušovány její základní normy, hodnoty a je ohroženo její fungování či samotná existence. Je tomu tak i v případě pachatelů trestných činů, kteří svým chováním ohrožují systém hodnot společnosti, normy společenského soužití fungování společnosti*“ (Válková, 2014, str. 9).

Postoje člověka vycházejí z toho, co člověk považuje za důležité a co je pro něho natolik podstatné, že ho to motivuje k dosahování souvisejících osobních cílů. Hlavními stavebními kameny při utváření hodnot je výchova v primární rodině, výchovné působení ve škole, přijímání autorit a působení zmiňované společnosti. V případě uvěznění, ale také v případě nařízeného dohledu, jsou po propuštění činiteli výchovného působení odborní pracovníci. Veškeré působení na osobnost se záměrem na změnu chování, zmírnění negativních vlastností, edukace či zvýšení některých schopností, je zároveň spjata s efektivitou vynaložené snahy. Kromě vhodně zvolených metod, postupů, programů odbornými pracovníky je nezbytná také adekvátně zvolená komunikace, která pozitivně ovlivní vzájemný vztah. Lidské osobnosti nejsou stejné a nejinak tomu je i ve věznicích. Tuto odlišnost označujeme pojmem individualita jedince.

Psychickou individualitu jedince Říčan charakterizuje jako jeden z významů slova osobnost neboli osobitost a popisuje ji jako „*odlišnost jedince od jiných jedinců, zejména od jedinců téhož věku a kultury*“ (Říčan, 2017, str. 13). V pohledu na jedince

jako na osobnost bychom se měli zaměřovat na dvě oblasti. Do té první řadíme vlastnosti, složky či komponenty osobnosti. Jako příklad můžeme uvést schopnost, orientaci na určitý cíl, vůči zátěžovým situacím, charakter, převládající způsoby citově akcentovaného prožívání či sebepojetí. Zaměření na jmenované důležité charakteristiky je pohledem analyticko-strukturujícím. Druhá oblast se týká individuality prožívání a jednání, v tom případě hovoříme o integrujícím pohledu na osobnost (Helus, 2015). Pokud hovoříme o osobnosti, neměli bychom opomenout také pojem „**vlastnosti**“, který s psychologií osobnosti souvisí. Říčan jej definuje jako „*to, co je dané věci, organismu nebo člověku vlastní, co jej charakterizuje, a to trvale*“ (Říčan, 2017, str. 41). Rozeznáváme různé druhy vlastností, kupříkladu morfologické, neurofyziologické, biochemické nebo také psychické, které pak označujeme termínem rys, je to tedy synonymum psychických vlastností. Rozčlenění psychických vlastností umožňuje navzájem srovnávat různé jedince (Říčan, 2017). Boukalová ve své knize uvádí, že vlastnosti jako výrazný egocentrismus, lhostejnost či přímo necitelnost, anetičnost, hostilita, agresivita směřovaná k ostatním lidem, se velice často vyskytují v kriminální populaci (Boukalová, 2020). Tyto psychopatické rysy nejvíce zachycuje škála psychoticismu v Eyseneckových osobnostních dotaznících (Boukalová, 2020, str. 81).

5 Pohledy odsouzených na probační činnost ve Věznici Odolov

5.1 Cíle empirické části a metodologie výzkumu

Cílem práce je zmapování povědomí odsouzených Věznice Odolov o Probační a mediační službě a jejich postojů k její činnosti. Ty mohou vycházet z osobní zkušenosti, v případě předchozího nepodmíněného trestu odnětí svobody s podmíněným propuštěním s nařízeným dohledem, podmíněným trestem s nařízeným dohledem nebo také s jejich subjektivním vnímáním bez přímé osobní zkušenosti. Jejich individuální pohled může být ovlivněn získanými informacemi od zkušenějších odsouzených. Hlavním pramenem by však měla být edukace ze strany pracovníků věznice či kontakty s pracovníkem Probační a mediační služby v průběhu výkonu trestu. Utvořený postoj odsouzených k PMS, vycházející z jakéhokoli erudovaného zdroje, je významný faktor pro splnění cílů organizace PMS a současně vede ke změně životních postojů odsouzených a zvýšení kvality jejich života po propuštění. Kladný náhled na práci probačních pracovníků svědčí o pochopení a následném respektu k probačním principům, což zároveň vypovídá také o účinném zacházení s odsouzenými odbornými pracovníky. Cílovou skupinou pro tento výzkum

jsou odsouzení z Věznice Odolov s různou délkou trestu a trestní minulostí. Uvedené cíle budou naplněny dotazníkovým šetřením, které svými výhodami, zejména rychlostí sběru dat a velkého množství získaných informací za tuto dobu, umožní získat potřebné informace. Při realizaci samotného výzkumu bylo dodrženo několik zásad a podmínek. V první řadě byli respondenti informováni o dodržení anonymity. Zároveň byli v dotazníku ujištěni, že poskytnuté informace budou využity pouze k účelu bakalářské práce. Odsouzení byli informováni pracovníky věznice o možnosti vyplnění dotazníku a zájemci si poté mohli dotazník odebrat k jeho vyplnění. Dotazník obsahoval celkem 13 otázek, z toho 11 výběrových a 2 otevřené otázky. Při sestavování dotazníku byl brán zřetel na charakter skupiny respondentů, aby bylo jeho vyplňování co nejsnadnější, otázky pochopitelné, ale zároveň byla získána požadovaná data. Podle skutečnosti, že nebylo nutné žádný dotazník vyřadit, usuzuji, že zásady byly dodrženy. K vyhodnocení bylo použito sloupcových či pruhových grafů, pro rychlé porovnání hodnot různých kategorií. U jedné z otázek bylo zapotřebí poročního znázornění, byl tedy zvolen prstencový graf, který byl doplněn tabulkou s konkrétními hodnotami.

Rozhodnutí o této výzkumné metodě významně ovlivnila také pandemická situace a nejistou predikcí jejího vývoje. Pro prohloubení tématu je práce doplněna o kazuistiku dvou odsouzených.

Pro praktickou část této práce byla zvolena metoda kvantitativního výzkumu pomocí dotazníkové techniky, obsahující informační, znalostní a postoje otázky, v kombinaci otevřených, polouzavřených a uzavřených otázek, u kterých byla možnost vyjádření pro upřesnění odpovědi či vyjádření odpovědi nevyskytující se v uvedených možnostech. Vzhledem k častému výskytu poruch chování u odsouzených (poruchy soustředění) byla do dotazníku vložena otázka s grafickým znázorněním. Vložením obrázku do dotazníku byla snaha o odlehčení mezi náročnějšími otázkami a zároveň o zpestření dotazníku. Výzkumným problémem jsou postoje odsouzených k činnosti PMS a jejich subjektivní pohled na organizaci jako takovou a také zda se cítí být dostatečně informováni o jejich činnostech. Základním souborem jsou odsouzení ve Věznici Odolov, kteří byli ochotni dotazník vyplnit.

5.2 Hypotézy

Hlavním cílem práce je potvrzení či vyvrácení těchto hypotéz:

H1: Všichni respondenti budou mít povědomí o existenci a fungování PMS v ČR.

Mezi Generálním ředitelstvím VS ČR a PMS je podepsána součinnostní dohoda, která upravuje vzájemnou spolupráci, proto je předpokládáno alespoň jisté povědomí odsouzených o PMS. Kromě získávání informací o PMS prostřednictvím komunikace s pracovníky věznice může být praktickým zdrojem pro odpovědi na otázky odsouzených informační nástěnka. Velice přínosná mohou být také setkání odsouzených s pracovníky PMS ve věznici.

H2: Činnost PMS bude kladněji hodnocena u dotazovaných odsouzených vykonávající první trest než u vícetrestaných.

U odsouzených, kteří jsou již ve výkonu trestu opakovaně, je předpoklad převládajícího faktoru jejich recidivy v celkovém hodnocení.

H3: Za přínosný faktor při spolupráci s PMS bude považovat nadpoloviční většina odsouzených podporu probačních pracovníků.

Tento fakt vychází z poznatků projektu IKSP z roku 2019, Probace a její efektivita pohledem pachatelů, kde byl význam motivace a povzbuzování často odsouzenými akcentován a v zahraniční literatuře často zmiňován jako klíčový prvek účinnosti probace. (ok.cz, 2020).

H4: Za faktory ovlivňující osobní život odsouzených bez trestních deliktů nebude u nadpoloviční většiny jmenována spolupráce PMS.

Z poznatků výzkumu IKSP z roku 2016, Probace, jako efektivní nástroj snižování recidivy, představovala u některých odsouzených spolupráce s probačním pracovníkem pouze povinnost, či „nutné zlo“.

5.3 Výsledky dotazníkového šetření a jejich interpretace

Získaná data byla vyhodnocována v programu Microsoft Excel. Celkem bylo distribuováno 140 dotazníků prostřednictvím speciální pedagožky a vychovatelky. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 125 odsouzených, návratnost tedy byla 89,3 % a všechny dotazníky byly využity. K realizaci samotného výzkumu bylo dodrženo několik zásad a podmínek. V první řadě byli respondenti informováni o dodržení anonymity. Zároveň byli v dotazníku poučeni, že poskytnuté informace budou využity pouze k účelu bakalářské práce. Vyplnění dotazníku bylo na základě dobrovolného rozhodnutí.

Z celkového počtu 13 otázek se 5 otázek týkalo základních informací o respondentech výzkumného šetření. Získaná data kategorií – stav, počet dětí, vzdělání a pokolikáté je odsouzený ve výkonu trestu – jsou uvedeny v tabulce č. 4.

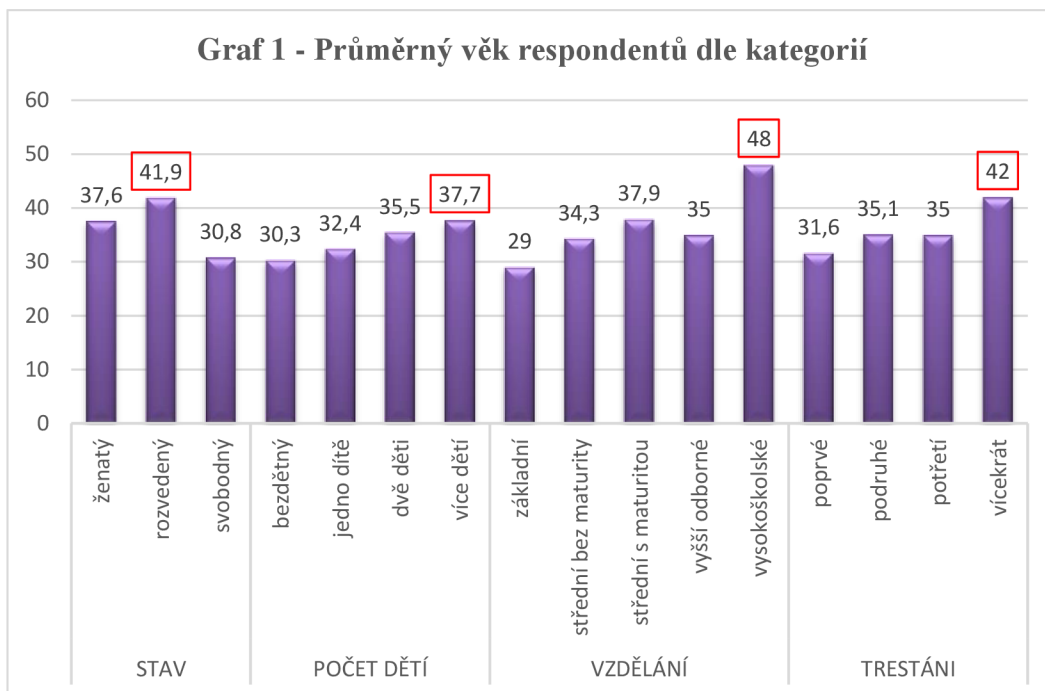
Tabulka 4 - Celkové počty respondentů dle kategorií

Počty respondentů dle kategorií (absolutní počet n)			Četnost (%)
STAV	ženatý	10	8
	rozvedený	16	12,8
	svobodný	99	79,2
POČET DĚTÍ	bezdětný	60	48
	jedno dítě	25	20
	dvě děti	17	13,6
	více dětí	23	18,4
VZDĚLÁNÍ	základní	58	46,4
	střední bez maturity	41	32,8
	střední s maturitou	21	16,8
	vyšší odborné	2	1,6
	vysokoškolské	3	2,4
TRESTÁNÍ	poprvé	86	68,8
	podruhé	26	20,8
	potřetí	11	8,8
	vícekrát	2	1,6

Ze získaných dat, uvedených ve výše uvedené tabulce 4, můžeme vyvodit charakteristiku odsouzeného Věznice Odolov jako svobodného odsouzeného (99), který je doposud bezdětný (60), jehož nejvyšší dosažené vzdělání je základní (41)

a odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody je poprvé (86). Někteří svobodní odsouzení k otázce jejich stavu uváděli, že žijí s partnerkou. U otázky o počtu dětí uvedl jeden z odsouzených, že nemá dítě, avšak do závorky uvedl, že potomek se brzy narodí.

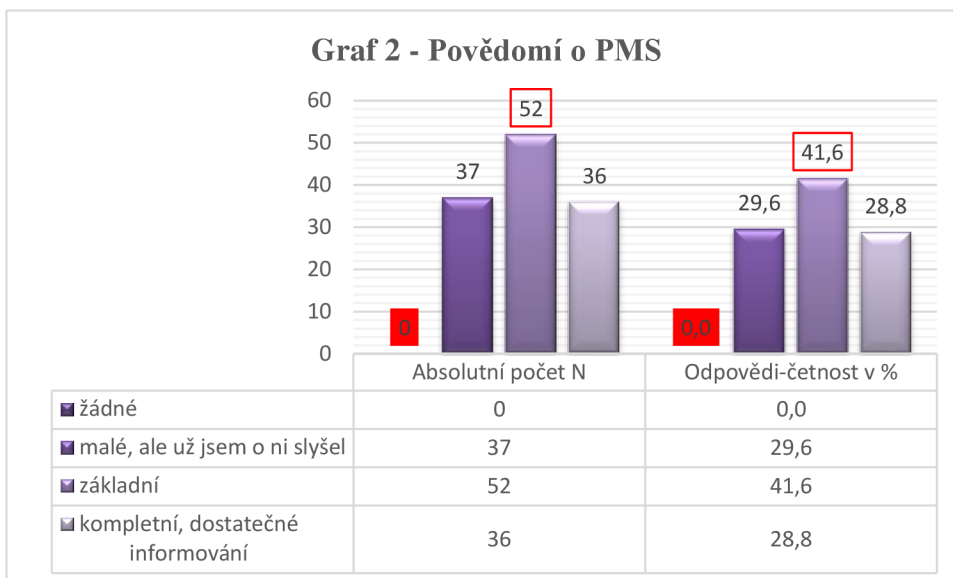
Pátá osobnostní otázka byla zaměřena na věk respondentů. Bylo zjištěno, že věkové rozmezí všech dotazovaných je 19–55 let a průměr činí 32,9 let. Průměrný věk odsouzených ve všech kategoriích je zřejmý v grafu č. 1. Nejnižší a nejvyšší hodnota průměrného věku je ve stejné kategorii – vzdělání.

Graf 1 - Průměrný věk respondentů dle kategorií

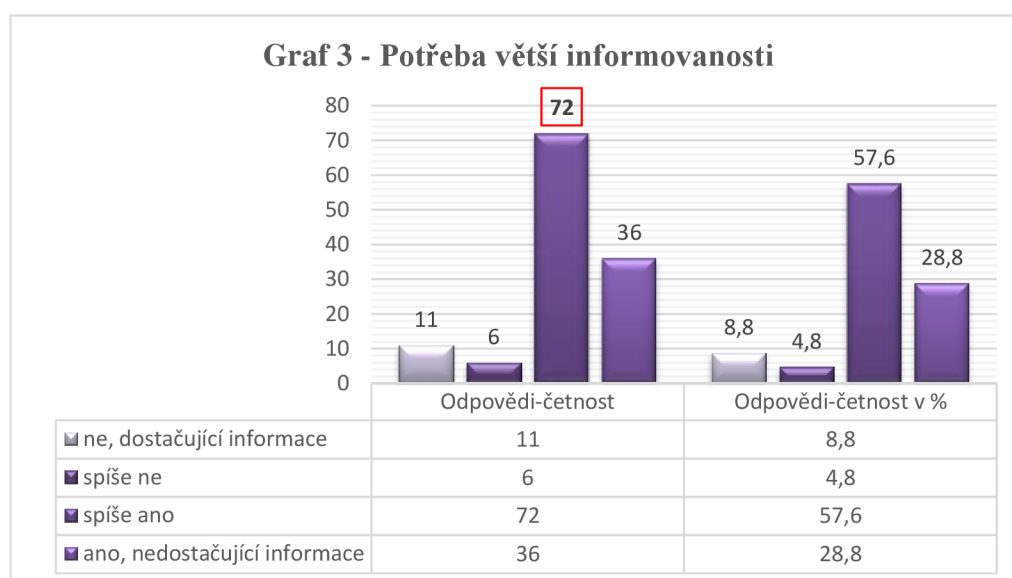
Pro práci byly stanoveny čtyři hypotézy. *Hypotéza H1: Všichni respondenti budou mít povědomí o existenci a fungování PMS v ČR.* Předpokládalo se, že všichni odsouzení budou seznámeni se základními informacemi, které se týkají problematiky PMS. Skutečnost, zda mají odsouzení s PMS vlastní zkušenost či nikoliv, není pro tuto hypotézu důležitá.

U otázky první žádný respondent neuvedl, že by neměl povědomí o poslání PMS. Překvapující byla odpověď tří respondentů, kteří uvedli, že mají pouze malé povědomí o PMS, avšak byli ve výkonu trestu vícekrát. Početně nejvyšší skupina odsouzených (52) byla se základními informacemi seznámena. Druhá nejpočetnější skupina o PMS alespoň slyšela (37), jak je zřejmé v **grafu č. 2**.

Graf 2 - Povědomí o PMS

Jako doplňující otázka k této hypotéze H1 byla položena otázka druhá, která zjišťovala názorový postoj odsouzených, zda jsou ve věznici dostatečně informováni o činnosti PMS, či naopak jsou poskytované informace nedostačující (**graf č. 3**). Zde bylo zjištěno, že 72 respondentů by uvítalo více informací o službách organizace, než doposud získávají. Svědčí to o zájmu odsouzených o služby PMS, ale také o kladných postojích informace o této oblasti získávat a stejně tak o snaze hledat řešení svých individuálních problémů.

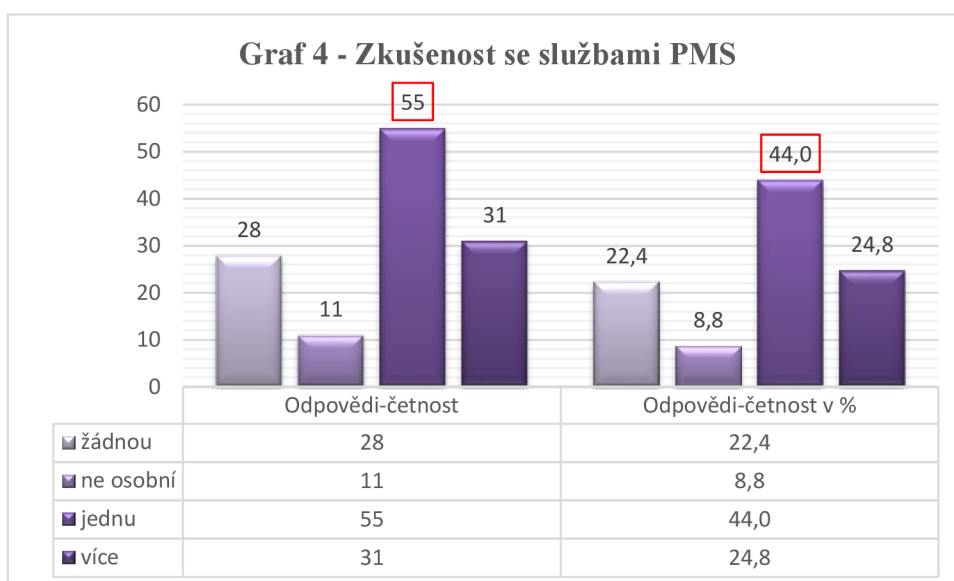
Graf 3 - Potřeba větší informovanosti

Hypotéza H1 se z výsledků tohoto šetření POTVRDILA. Zároveň tato část výzkumu poukázala na zájem o probační a mediační problematiku ze strany odsouzených, což považují za velice významné zjištění.

Hypotéza **H2: Činnost PMS bude kladněji hodnocena u dotazovaných odsouzených vykonávající první trest než u vícetrestaných.**

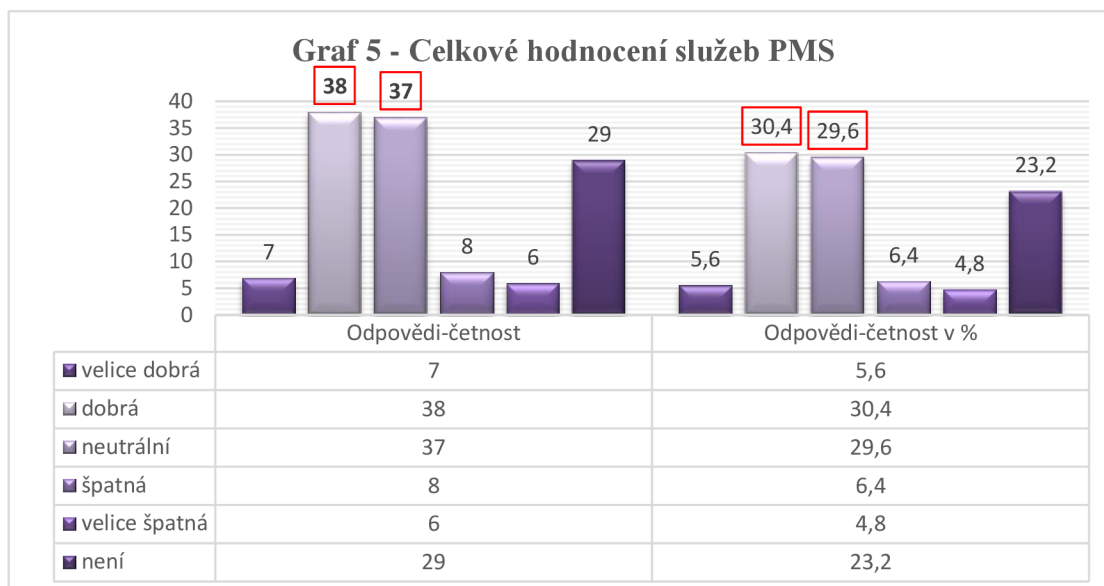
Hypotéza byla zaměřena na subjektivní hodnocení PMS odsouzenými, s předpokladem, že jejich úsudek bude ovlivněn trestní minulostí. S hypotézou H2 souvisí otázka tři a čtyři.

Otázka třetí byla vytvořena ke zjištění, do jaké míry mají odsouzení s PMS zkušenosti a zda mají svůj postoj k PMS utvořený na základě zprostředkovaných informací. Získané informace jsou obsažené v **grafu č. 4**, z něhož vyplývá, že 28 odsouzených doposud nikdy nezažilo s PMS žádnou spolupráci a z toho 11 odsouzených mělo informace o zkušenostech od jiných osob. Naopak 86 respondentů už mělo alespoň jednu osobní zkušenost.

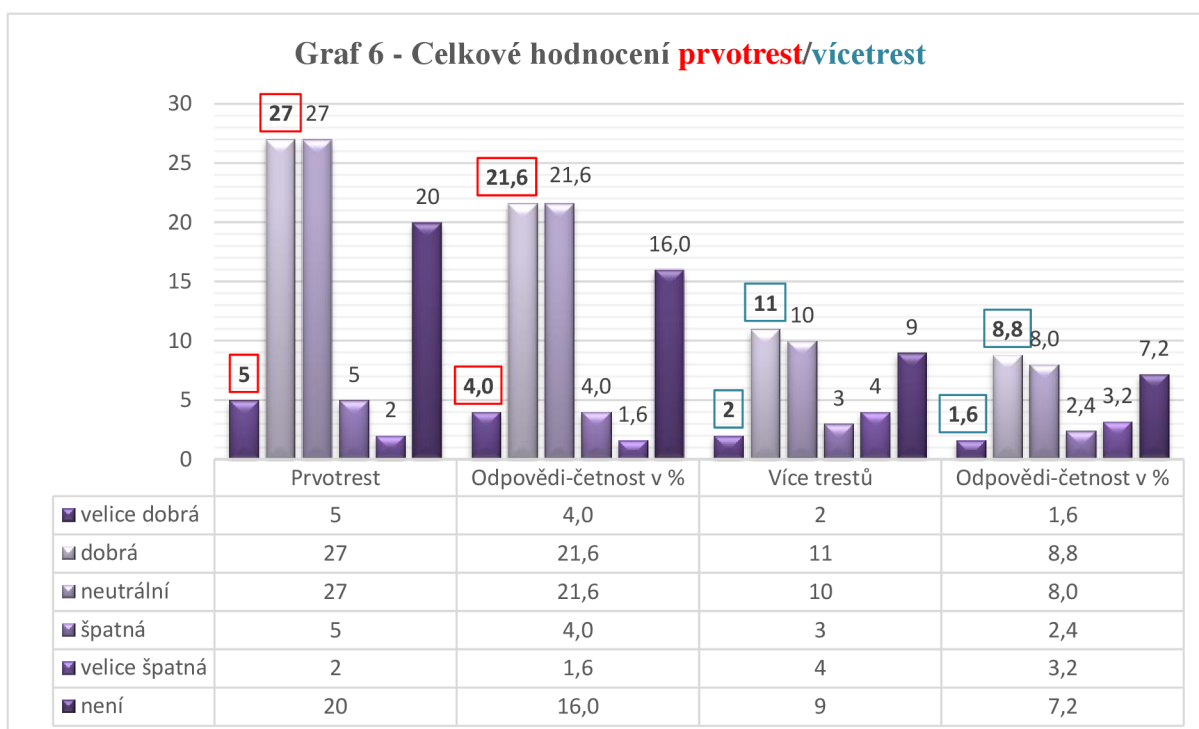
Graf 4 - Zkušenost se službami PMS

Celkové hodnocení PMS odsouzenými znázorňuje níže uvedený **graf č. 5**. Respondenti hodnotili svou osobní zkušenost s PMS v otázce číslo čtyři.

Graf 5 - Celkové hodnocení služeb PMS

Nejvíce odsouzených označilo hodnocení zkušenosti s PMS za velice dobré (7) a dobré (38). Můžeme tedy říci, že jistou formu pozitivní zkušenosti mělo 45 odsouzených. Velice špatné zkušenosti uvedlo 6 odsouzených a špatné zkušenosti 8 odsouzených. Ostatní zaujímali neutrální stanovisko.

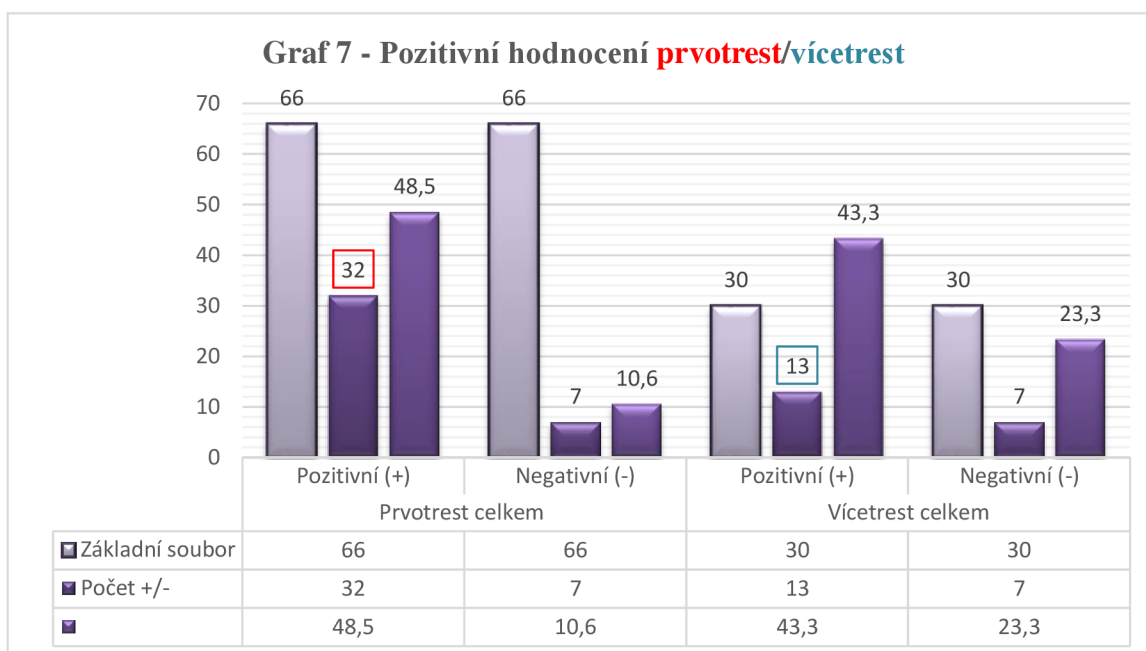

Graf 6 - Celkové hodnocení prvotrest/vícetrest

Abychom mohli dospět k závěru, je nutné ze získaných dat rozlišit respondenty s kladným hodnocením na „prvotrestané“ a „vícetrestané“, což znázorňuje výše uvedený **graf č. 6**.

Hypotéza byla postavena na předpokladu, že u odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé, nebude jejich úsudek ovlivněn převládajícím faktorem recidivy. Jelikož 29 odsouzených nemělo dostatek zkušeností pro hodnocení PMS, bylo nutné pro zachování validity tuto skutečnost zohlednit a vyjmout je z obou sledovaných skupin ze základního vzorku.

Z celkového počtu 14 negativních hodnocení byla 7 hodnocení od odsouzených, kteří byli vícekrát ve výkonu trestu.

Graf 7 - Pozitivní hodnocení prvotrest/vícetrest

Hypotéza H2: Činnost PMS bude kladněji hodnocena u odsouzených vykonávající první trest, než u vícetrestaných se POTVRDILA.

Další hypotéza zněla H3: Za přínosný faktor při spolupráci s PMS bude považovat nadpoloviční většina odsouzených podporu probačních pracovníků.

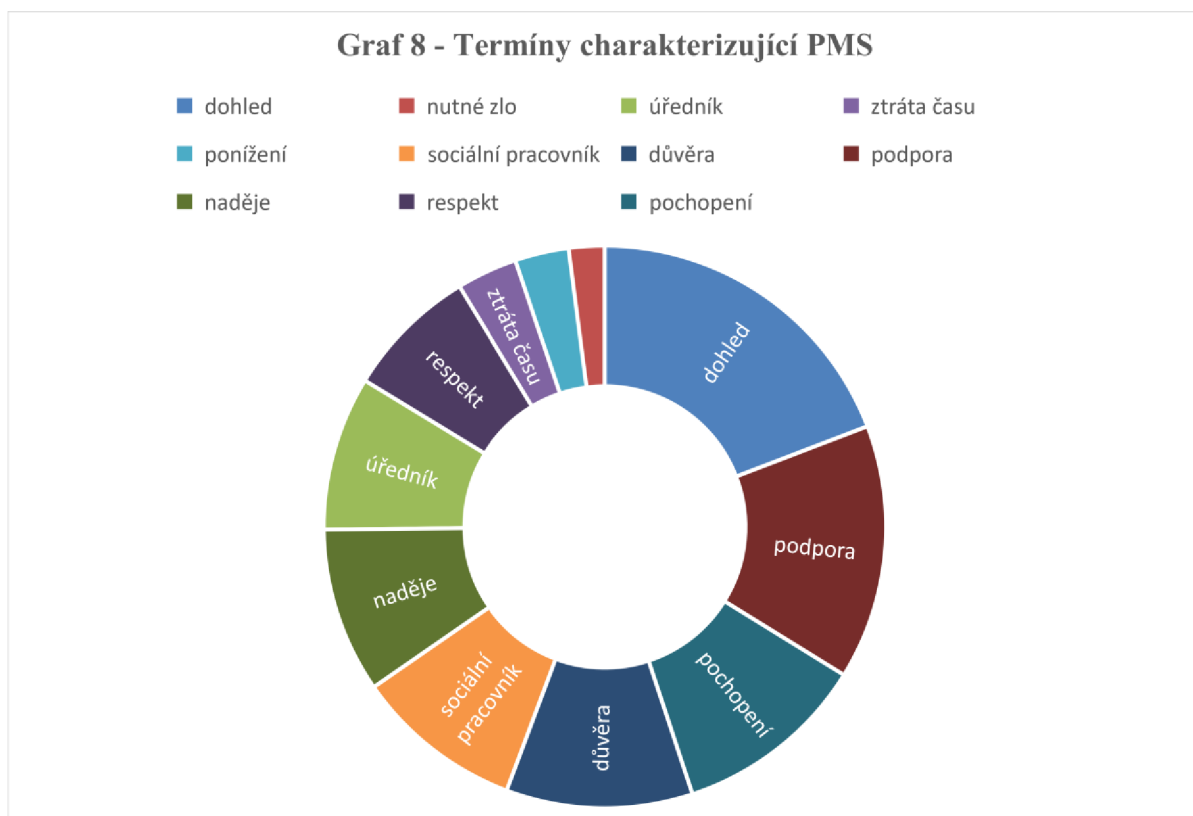
V pořadí **třetí hypotéza H3 se týká významných faktorů při spolupráci s PMS s předpokladem, že u nadpoloviční většiny odsouzených bude tímto faktorem podpora probačních pracovníků.** Pro její objasnění byly určeny otázky č. 5, jakožto hlavní a otázky 6 a 8 jako doplňující a ověřující. U otázky č. 5 odsouzení označovali ze škály termínů zobrazených v obrázku, které z nich nejvíce charakterizují jednání klienta s probačním

pracovníkem. Důvodem tohoto grafického znázornění bylo přihlídnutí k různorodým osobnostním charakteristikám odsouzených a pokusit se tak o zpestření dotazníku a o odlehčení jeho vyplňování.

Tabulka 5 - Data pro graf č. 8

Termíny charakterizující jednání klienta s pracovníkem PMS	dohled	nutné zlo	úředník	ztráta času	ponížení	sociální pracovník	důvěra	podpora	naděje	respekt	pochopení
Odpovědi (absolutní počet N)	93	10	43	17	15	47	52	71	46	37	54
Odpovědi-četnost výběru v %	17,06	1,83	7,89	3,12	2,75	8,62	9,54	13,03	8,44	6,79	9,91

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 8 - Termíny charakterizující PMS

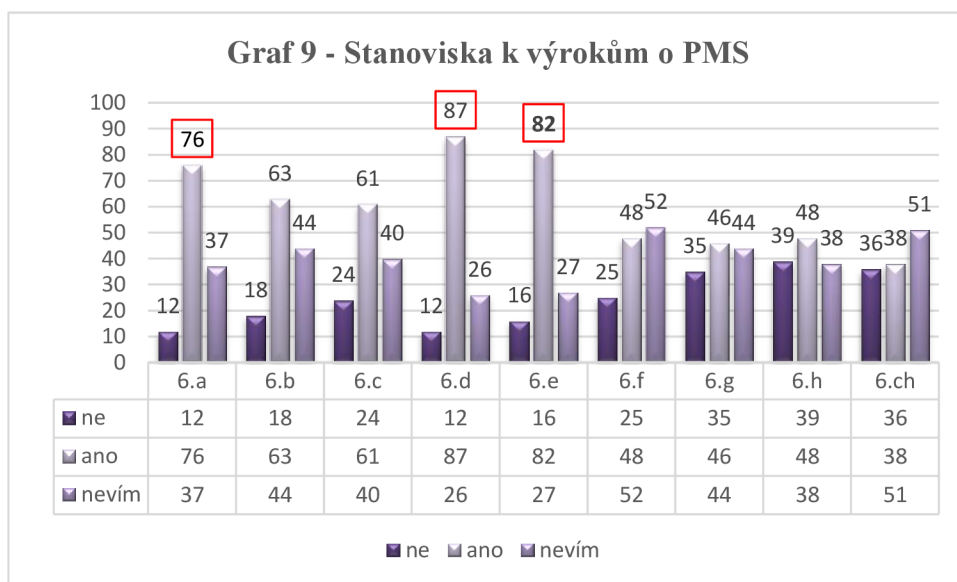
Do dotazníku byly zvoleny termíny jednak popisné, které PMS spíše charakterizují, ale také termíny vystihující možné pocity klientů PMS či postojové termíny. Odsouzenými bylo uvedeno 18 různých termínů, v celkovém počtu 549 výskytů (absolutní počet N). Z odpovědí respondentů vyplynulo, že významnými termíny jsou v této situaci podpora (71), pochopení (54), důvěra (52) a naděje (46). Nejčastěji uváděný byl popisný termín „dohled“, který uvedlo 93 respondentů. Termíny, které vyjadřují nevýznamnost PMS, se v odpovědích také vyskytly, ale v nepatrném množství. Některá pojmenování uvedli respondenti

do poznámky. Celkem této možnosti využilo 8 z nich a vykazovali spíše nespokojenost či neuznávání principů PMS. Dva respondenti uvedli shodně termín „trest“. Z ostatních šesti termínů to pak byly kontrola státu, špatné chování, odměřenost a kontrola THC.

Otázka číslo 8 se týká se subjektivního hodnocení výroků o činnosti PMS. Pro snadnější orientaci uvádím její znění:

8. V čem je, podle Vaší zkušenosti/ Vašeho názoru, PMS přínosná či nikoliv (u každé možnosti uveďte Ano/Ne/Nevím):

- a) **pomoc** s průběhem trestního řízení/řízení o PP;
- b) porozumění pracovníka PMS;
- c) respekt pracovníka PMS;
- d) **vedení** k převzetí odpovědnosti za spáchaný čin;
- e) **motivace** k aktivnímu přístupu, změně života;
- f) pomoc při hledání zaměstnání po propuštění;
- g) pomoc s řešením finančních záležitostí;
- h) psychická podpora;
- i) podpora v osobním životě (vztahy, životní problémy, ...).

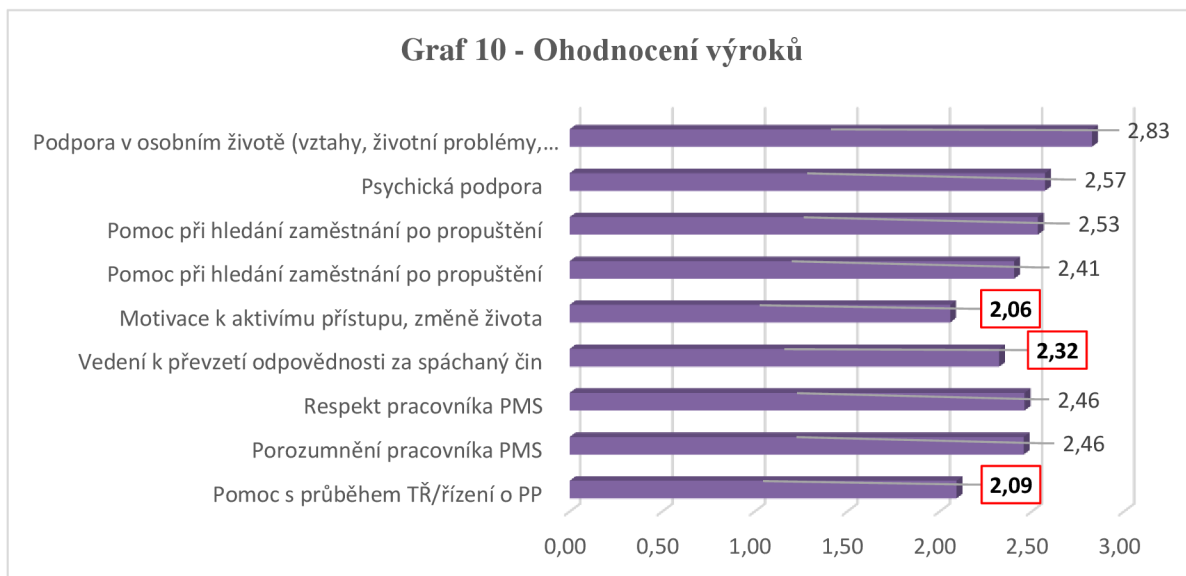

Graf 9 - Stanoviska k výroků o PMS

Z tohoto šetření vyplynulo, že pro nejvíce odsouzených je nejpřínosnější vedení k převzetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin, což je jedním z hlavních pilířů restorativní justice, spočívající v uvědomění si povinnosti uskutečnit úkony vedoucí k minimalizaci vzniklé újmy (Zehr, 2001). Na projev snahy změnit se, lze usoudit z druhého nejpočetnějšího

souhlasného stanoviska, týkajícího se motivace k aktivnímu přístupu a změně života. S každým spáchaným trestným činem souvisí také trestní řízení, či řízení o podmíněném propuštění. Tuto pomoc respondenti uvedli jako třetí nejpřínosnější činnost pracovníků PMS, při kterých považují za přínosné respekt a porozumění pracovníků PMS.

Totožné výroky s předchozími obsahovala také otázka číslo 10. Respondenti zde však hodnotili jejich důležitost v rozmezí 1 (nejdůležitější) až 5 (nedůležité).

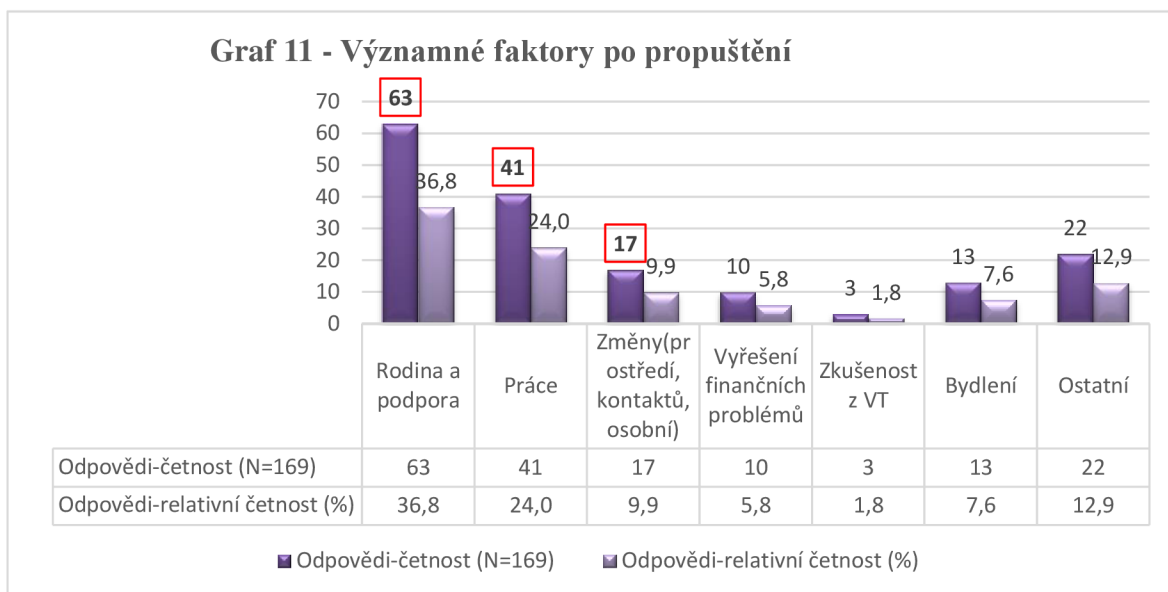

Graf 10 - Ohodnocení výroků

Toto šetření bylo vyhodnocováno aritmetickým průměrem získaných hodnot u každého výroku, z čehož vzešly tři nejlépe hodnocené výroky odsouzenými: motivace k aktivnímu přístupu (2,06), změně života, pomoc s průběhem TŘ/řízení o PP (2,09) a vedení k převzetí odpovědnosti za spáchaný čin (2,32).

Hypotéza H3 se potvrdila rovněž, neboť termín „podpora“ uvedlo v dotazníku 71 odsouzených (56,8 %) respondentů.

Poslední hypotéza H4 se týkala faktorů ovlivňující osobní život odsouzených bez trestních deliktů s tezí, že nebude u nadpoloviční většiny jmenována spolupráce PMS. K vyhodnocení této hypotézy byla využita forma otevřené otázky. Výsledky viz graf č. 11.

Graf 11 - Významné faktory po propuštění

Celkem bylo respondenty vyjmenováno 169 různých termínů, přičemž některé z nich vyjadřovaly totožný význam nebo si byly blízké. Z důvodu obsáhlého množství významově stejných segmentů bylo zapotřebí syntézy. Bylo tak vytvořeno 7 hlavních oblastí, včetně jedné, která zahrnovala neidentické termíny. Největší zastoupení v této oblasti mělo přátelství, které uvedlo 5 respondentů. Nejvíce uvedených termínů respondenty se týkalo rodiny a její podpory (63). Následoval faktor zaměstnání (41) a změny (17), kde se nejčastěji vyskytovala potřeba změny bydliště. Pouze jeden z respondentů uvedl spolupráci s PMS, avšak s mnohými jmenovanými termíny se PMS zabývá. Tabulka s kompletním souhrnem uvedených termínů je vložena do přílohy č. 3.

Z výsledku je zřejmé, že ač odsouzení neuveldli spolupráci s PMS jako hlavní faktor ovlivňující jejich život po propuštění a **hypotéza H4 se tak POTVRDILA**, mnozí z odsouzených si přesto uvědomují potřebu změny v chování či přístupu jak v pracovní, tak v osobní rovině.

5.4 Vyhodnocení výzkumu

Výzkumný soubor tvořili odsouzení muži, kteří vykonávají trest za protiprávní činnost ve Věznici Odolov. Výzkumným cílem bylo zjištění, jak nahlízejí odsouzení muži na činnost PMS.

S tímto záměrem byl vytvořen dotazník o 13 otázkách, které byly formulovány a uspořádány tak, aby splnily výzkumný účel, ale zároveň byl srozumitelný a nenáročný

pro respondenty. Celkem bylo distribuováno 140 dotazníků, přičemž vyplněných dotazníků jsem zpět obdržela 125.

Ze získaných dat můžeme konstatovat, že věkový průměr respondentů výzkumného souboru činí 32,9 let a věkové rozmezí je 19–55 let. Největší zastoupení pak mají bezdětní, svobodní odsouzení se základním vzděláním, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé.

Stanoveny byly čtyři hypotézy. Hypotéza H1 potvrdila, že odsouzení ve Věznici Odolov mají alespoň nějaké povědomí o činnosti PMS, nicméně výsledky šetření poukázaly také na skutečnost, že někteří odsouzení by informací uvítali více. Druhá hypotéza byla zaměřena na činnost PMS jako takové, s tvrzením, že lépe bude hodnocena u odsouzených, kteří vykonávají trest poprvé, což výsledky šetření taktéž potvrdily. Hypotéza H3 se zněním: „za významný faktor při spolupráci s PMS bude považovat nadpoloviční většina odsouzených podporu probačních pracovníků“, byla šetřením také potvrzena, ačkoliv termín s nevyšším výskytem byl „dohled“. Poslední hypotéza H4 týkající se faktorů ovlivňujících osobní život odsouzených bez trestních deliktů s tezí, že nebude u nadpoloviční většiny jmenována spolupráce PMS, byla potvrzena rovněž.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaký pohled mají odsouzení ve Věznici Odolov na PMS. Výzkumem bylo zjištěno, že odsouzených, kteří mají špatné zkušenosti s PMS, je vzhledem k velikosti výzkumného vzorku jen malé procento (11 %), naopak kladného a neutrálního hodnocení bylo dosaženo v 65% zastoupení. Kromě pozitivního postoje odsouzených k PMS, projeví někteří i zájem o možnost získávání více informací než doposud, což svědčí o jejich snaze řešit své individuální potíže. Tyto skutečnosti svědčí o uznávání principů této organizace odsouzenými a jejich motivovanost ke změně dosavadních postojů, života i sebe samotného. Významným vlivem a oporou v těchto krocích jim je z výsledků šetření nejvíce rodina, ale také zaměstnání a zázemí.

5.5 Kazuistika 1 - Adam

Adam má celkem 8 záznamů v rejstříku trestů. Ve výkonu trestu odnětí svobody je podruhé. Před prvním nástupem do výkonu trestu mu byl v minulosti uložen 2x peněžitý trest za maření výkonu úředního rozhodnutí.

Poprvé byl ve výkonu trestu přeměnou z podmíněného trestu odnětí svobody na nepodmíněný, za úmyslný trestný čin porušování domovní svobody a nebezpečného vyhrožování, když se vloupal do rekreační nemovitosti, kterou neoprávněně užíval a odmítal

prostory opustit. Rozhodnutím soudu byl podmíněně propuštěn s nařízeným dohledem a také s ambulantním protialkoholním léčením.

V současné době vykonává trest odnětí svobody za protiprávní činnost psychického a fyzického týrání své manželky a tchyně. Dále pak za maření výkonu úředního rozhodnutí, za týrání svěřené osoby a zanedbání povinné výživy. Adam se dopustil i dalšího protiprávního jednání, když se vloupal a fyzicky napadl obyvatele nemovitosti, čímž se dopustil trestných činů: omezování osobní svobody, výtržnictví, porušování domovní svobody, nebezpečné vyhrožování. Umístěn je ve středním stupni zabezpečení.

Rodinná anamnéza a rodina

Jako dítě vyrůstal se sestrou v úplné rodině. Na období dětství má dobré vzpomínky. Z výchovných prostředků rodiče využívali nejčastěji domluvy či zákazy. Fyzické tresty byly využívány velice zřídka. Po dokončení páté třídy základní školy přestoupil na sportovní základní školu, kde se nejvíce orientoval na hokej. Po této změně školy došlo ke zhoršení prospěchu, avšak bez výchovných problémů. Po základní škole nastoupil na střední průmyslovou školu. Zde byl jeho prospěch slabý a zároveň měl velké absence, některé z nich neomluvené. Z důvodů hokejových aktivit přestoupil z této školy na střední odborné učiliště. Toto tříleté studium absolvoval, avšak k závěrečným zkouškám se nedostavil. S rodiči bydlel do svých 21 let. V období dětství svůj volný čas trávil sportovními aktivitami a závodně hrál hokej.

Adam je ženatý a se svou manželkou má tři nezletilé děti, se kterými však nežije ve společné domácnosti. Za důležité osoby, se kterými chce udržovat kontakt po dobu výkonu trestu, uvedl manželku, děti a rodiče. Žádná z osob blízkých nebyla trestně stíhaná či odsouzená.

Zaměstnání, bydlení a finance

Pracovní praxe není nikterak obsáhlá. Osm let se živil jako prodejce na živnostenský list. Poté založil reklamní agenturu, kde setrval dalších 8 let. Sportovní zkušenosti předával jako trenér florbalu celkem osm let. V období třech let před nástupem do výkonu trestu byl střídavě zaměstnán a nezaměstnán. Naposledy pracoval jako stavební dělník a před nástupem do výkonu trestu byl Adam nezaměstnaný, aniž by byl veden v evidenci úřadu práce. Po rozpadu manželství se Adam pohyboval po ubytovnách. Neměl tedy žádné stabilní ubytování a podmínky bydlení odpovídaly typu ubytování. Negativním faktorem jsou zde i spolubydlící, u kterých byla větší pravděpodobnost rizikového chování. Pracovní

nestálost se pak odrážela také v Adamově finanční situaci. Jeho příjmy byly nepravidelné a nedostačující, a tak s plněním finančních závazků měl značné potíže.

Osobnost a závislosti

Od svých 18 let pije alkohol a dle jeho subjektivního zhodnocení má problémy s alkoholem od svých 44 let (nyní je mu 49 let). Alkohol užíval téměř denně, převážně s lidmi žijícími v jeho okolí. Několikrát podstoupil léčbu závislosti, kterou buď nedokončil či nebyla úspěšná. V současnosti má soudně nařízenou ambulantní léčbu, kterou vnímá pozitivně a projevuje o ni zájem.

Adam nemá diagnostikovanou žádnou psychickou poruchu a nebyly zjištěny ani výrazně snížené mentální schopnosti či projevy maladaptivního chování. Plně si uvědomuje následky svého jednání, postoj k jeho trestní činnosti je tedy realistický. Svě jednání připisuje nezdravému užívání alkoholu, kdy současně prožíval těžké období. Stresovými faktory byly v případě prvního odsouzení dluhy. Aktuální trestná činnost byla významně ovlivněna rozpadem rodiny a ztrátou kontaktu s dětmi. Tyto události spojené s nadužíváním alkoholu ho vedly k absolutní ztrátě motivace k smysluplnému životu, s čímž souviselo také neplnění soudem nařízeného dohledu i nařízené protialkoholní ambulantní léčby. Jak sám konstatoval, ztratil veškerou motivaci a chuť žít. Současné uvěznění vnímá jako svou záchranu a současně šanci žít druhý život. Je přesvědčen, že udělá vše pro to, aby šanci nepromarnil.

Chování ve VTOS

Jeho chování lze zhodnotit jako bezproblémové. Nebyly zaznamenány žádné konflikty či nesrovnalosti s ostatními odsouzenými. Ač není pracovně zařazen, aktivně se zapojil do úklidových prací, bez nároku na odměnu pracoval v dřevomodelářské dílně (v rámci své aktivity) a také dlouhodobě vykonával funkci knihovníka ve vězeňské knihovně. Kázeňsky trestán nebyl a z hodnocení programu zacházení vyplývá, že veškeré povinnosti bez výhrad plní. Adam nepožádal o spolupráci Probační a mediační službu, avšak rozhodl se ke spolupráci s organizací Volonté pro pomoc se svou finanční situací. V půlce svého trestu požádal o podmíněčné propuštění a věřil, že bude jeho žádosti vyhověno. Avšak soud jeho žádost zamítl. Tuto skutečnost Adam velice špatně přijal a v krátké době byl poprvé kázeňsky trestán.

Na uvedené kazuistice lze ukázat, že i dosavadní bezproblémový průběh výkonu trestu, uvědomění si svého provinění a plné motivovanosti pro řešení osobních problémů

není zárukou kladného výroku soudce v řízení o podmíněné propuštění. V tomto případě sehrál velkou roli faktor nedodržení soudem stanovených podmínek u předchozího výkonu trestu. Zároveň z uvedených informací o Adamovi je zřejmé, že více jeho oblastí v životě vykazuje nestabilitu, což v celkovém hodnocení vytváří vysoký faktor rizika recidivy.

5.6 Kazuistika 2 – Bedřich

Bedřich má celkem 5 záznamů v rejstříku trestů. Ve výkonu trestu odnětí svobody je podruhé. Před prvním nástupem do výkonu trestu mu byl v minulosti uložen 3x peněžitý trest za maření výkonu úředního rozhodnutí.

Poprvé byl ve výkonu trestu přeměnou z podmíněného trestu odnětí svobody na nepodmíněný ve svých 20 letech, a to za své protiprávní jednání, když opakovaně vybíral z různých bankomatů větší finanční hotovosti nebo se o to jen pokoušel, a to bez vědomí majitele, kterému platební kartu odcizil. Dále pak za maření výkonu úředního rozhodnutí a vykazání. Při jeho propuštění mu bylo 23 let.

V rámci aktuálního věznění vykonává trest za protiprávní činnost 2x krádež, poškození cizí věci, 2x porušování domovní svobody, 2x maření výkonu úředního rozhodnutí a vykazání. Trestná činnost spočívala ve vniknutí do neuzamčené stodoly u rodinného domu, kde odcizil motocykl, sekačku na trávu a plastový kanystr. Další trestné činnosti byly podobného charakteru, kupříkladu když ze společných prostor bytového domu odcizil volně ležící autobaterii a plastové kanystry. Trest odnětí svobody nepodmíněně vykonává ve věznici s ostrahou, ve středním stupni zabezpečení.

Rodinná anamnéza a rodina

Bedřich vyrůstal do svých 5 let v úplné rodině spolu s 12 sourozenci, avšak rodinné prostředí by se mohlo charakterizovat jako afunkční. Matka o své děti nepečovala a otec s babičkou výchovu dětí nezvládali. V tomto období se kromě absence péče o děti vyskytovalo v rodinném prostředí též týrání z matčiny strany, když své děti připoutávala kabelem. Matka o děti nejevila přílišný zájem, často střídala partnery a před dětmi užívala omamné a psychotropní látky. Společně se svými sourozenci byl umístěn na několik měsíců do dětského diagnostického ústavu a poté do dětského domova se školou, kde jeho i sourozence sporadicky navštěvoval otec s babičkou. V dětském diagnostickém ústavu byl Bedřich umístěn do ukončení základní školy (1. - 9. třída). V průběhu docházky měl problémy s chováním, které se nejčastěji projevovaly vyrušováním, neposlušností a nedodržováním pravidel. Účastnil se soutěží ve sportech, speciálních olympiád,

v cyklistice, běhu na lyžích, sjezdovém lyžování, kde v rámci reprezentace speciálních škol navštívil Turecko, Španělsko, Estonsko, Portugalsko či Koreu. Po základní škole pokračoval ve studiu na středním odborném učilišti v oboru zedník. To ovšem ve třetím ročníku ukončil. Důvodem podle jeho výpovědi byla dívka, do které se zamiloval.

Bedřich je svobodný a bezdětný. V současné době má vztah se svou družkou, se kterou před uvězněním sdílel společnou domácnost. Udržuje kontakty se svým otcem a babičkou. Z dvanácti sourozenců je v kontaktu pouze s jedním bratrem a jednou sestrou. Dva bratři jsou ve výkonu trestu za krádeže, s těmi se však nevidá. S matkou v kontaktu není, nemá o ní žádné informace a o případný kontakt neprojevuje zájem.

Zaměstnání, bydlení a finance

Vzhledem k nízkému věku není pracovní minulost Bedřicha obsáhlá. Krátkodobě pracoval u různých zaměstnavatelů jako zedník či na jiné dělnické profesi, přičemž tyto příležitostné činnosti vykonával bez pracovní smlouvy. Poslední zaměstnání před nástupem do výkonu trestu bylo zaměstnání na dohodu o provedení práce v rekreační chatě jako údržbář po dobu dvou let a sedm měsíců ve firmě v blízkosti jeho bydliště. V případě, že byl krátkodobě nezaměstnán, byl vždy zaevidován na úřadu práce.

V době před nástupem do výkonu trestu žil se svou družkou v pronajatém bytě a místo pobytu po propuštění nahlásil totožné. Bydlení odpovídá běžnému standardu a v prostředí, kde není předpoklad výskytu rizikového chování.

Před nástupem měl Bedřich legální příjmy pravidelné, byly však omezené z důvodu jejich nedostatečnosti. O svých veškerých závazcích nemá on sám přehled, avšak za možné nezaplacené pohledávky uvádí závazky za zdravotní a sociální pojištění.

Osobnost a závislosti

Bedřich nemá diagnostikovanou žádnou psychickou poruchu a v minulosti s psychickými potížemi nebyl léčen. Nebyly zjištěny výrazně snížené mentální schopnosti. Běžné situace dokáže zvládat bez obtíží. Nastane-li situace, která je obtížnější, při jejím řešení selhává a spoléhá se na pomoc druhých. Nezodpovědným chováním si vytváří nové obtížné situace, k jejichž řešení aktivně nepřistupuje nebo jich není schopen. V některých oblastech svých názorů akceptuje protiprávní jednání antisociálního charakteru, nikdy však nebyl součástí žádné takové kriminální subkultury. Formální autority respektuje bez potíží a jeho psychický stav a jednání je adekvátní situaci.

Svým subjektivním hodnocením popisuje pití alkoholu jako bezproblémové. Pije spíše jen pivo s četností jednou až třikrát týdně. Nikdy neužil žádnou z drog a nehrál ani nehraje hazardní hry. V minulosti neabsolvoval žádnou formu léčení.

Chování ve VTOS

Bedřich důsledně plní své povinnosti vycházející z programu zacházení. Účastní se vzdělávací aktivity BESIP, zájmové aktivity Včelaření a je zařazen na pracoviště, kde se aktivně zapojuje do pracovních činností a taktéž kvalita vykonané práce je dobrá. V chování nebyly shledány žádné rizikové faktory a lze je hodnotit jako bezproblémové. S žádným s odsouzeným nebyl doposud v konfliktu. Kázeňsky trestán nebyl a z hodnocení programu zacházení vyplývá, že veškeré povinnosti bez výhrad plní. Spolupracuje s Probační a mediační službou.

Shrnutí

Druhá kazuistika je v mnohých ohledech protipólem kazuistiky první. Zde je případ mladého muže, u něhož je průběh výkonu trestu také bez negativních hodnocení, ale zároveň bez předchozího porušení soudem nařízených podmínek. Velice malá rizika jsou u Bedřicha též v oblasti bydlení a závislosti. Oblast financí je pozitivně ovlivněna skutečností stabilního zaměstnání před nástupem do výkonu trestu. Co naopak negativně ovlivňuje hodnocení Bedřicha a může být rizikem pro budoucí život po propuštění, je skutečnost krátké doby mezi uvězněními a taktéž dosažení nízkého stupně vzdělání. V případě žádosti o podmíněné propuštění však bude jistě brán zřetel na dosavadní spolupráci s PMS.

Odsouzení se musí po skončení výkonu trestu potýkat s mnohými problémy souvisejícími s jejich kriminální minulostí, které vlastními silami mnohdy neumí řešit. Přes veškerou osobní snahu se tak po čase vrací zpět za zdi věznice. Mezi časté problémy, s kterými se odsouzení po propuštění potýkají, je nedostatek financí k úhradě svých závazků a jiných životních nákladů, problémy s pracovním uplatněním či bytové problémy. PMS je způsob pomoci pro tyto jedince, avšak bez pozitivního postoje a spolupráce klienta nemůže být nikdy efektivní. To, jakým způsobem budou odsouzení ve výkonu trestu nahlížet na činnost PMS, mohou nejvíce ovlivnit odborní pracovníci, kteří jsou s odsouzenými v úzkém kontaktu.

Závěr

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku činnosti Probační a mediační služby a její vnímání odsouzenými ve věznici v Odolově. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části je první kapitola věnována Probační a mediační službě a její podstatě. Pozornost je věnována východiskům, ze kterých PMS vychází, stručné charakteristice a cílům služby. Konkrétní činnosti PMS jsou popsány v kapitole druhé. V této části práce se tedy věnuji mediační činnosti, probační činnosti, probačním dohledům (probaci) a vysvětlím je i význam výrazu parole. V úvodu třetí kapitoly se věnuji Věznici Odolov, kde se nachází krátký exkurz od období vzniku věznice až po současnost. Informace o kapacitě, typu a struktuře odsouzených jsou uvedeny v její charakteristice. Vysvětleny jsou zde také termíny související s odbornými službami. Hlavním tématem této kapitoly je však výchovné zacházení ve věznici. Nejdříve jsou představeny programy zacházení jako nástroj k redukci kriminogenních faktorů, změnám postojů, chování a osobnosti odsouzeného. Závěr kapitoly je věnován sociální práci ve věznici a spolupraci Věznice Odolov s PMS. Psychologické aspekty uvěznění jsou tématem čtvrté kapitoly. Zde stručně shrnuji faktory, které působí na jedince při uvěznění a ty, které významně ovlivňují jeho osobnost.

Poslední, pátá, kapitola je pak samotné empirické šetření, které jsem koncipovala tak, aby byla získána potřebná data, která následně vedla k objasnění hypotéz a naplnění tématu práce.

Součástí práce jsou také dvě kazuistiky, v nichž jsou zachyceny důležité informace z oblasti života daných odsouzených od dětství až do doby výkonu trestu ve věznici a jeho průběh. Obě kazuistiky mají napomoci k „vykreslení“ osoby vykonávající trest v této věznici, ale také k přiblížení osobních životních souvislostí, které se skrývají za každým jednotlivým odsouzeným, v různé podobě a závažnosti. Tato různorodost, osobnostní i sociální, jsou prvky, se kterým se potýkají a snaží se je zohlednit pracovníci věznice i PMS, kteří mají společný cíl – pomoci těmto osobám k začlenění do života bez dalších trestních incidentů.

Výzkum ukázal, že velká část odsouzených ve Věznici Odolov je s principy PMS srozuměna a zaujímá k nim pozitivní postoj.

Seznam literatury:

BARTÁK, Jan a DEMJANENKO, Milan. Sociální andragogika: andragogika v procesu socializace člověka. Vydání 1. Praha: Grada, 2021. 291 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3997-7.

BĚLÍK, Václav a kol. Slovník sociální patologie. Vydání 1. Praha: Grada, 2017. 120 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-271-0599-1.

BOUKALOVÁ, Hedvika a kol. Kapitoly z forenzní psychologie. Vydání první. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. 435 stran. ISBN 978-80-246-4461-5.

ČAČKA, O. Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika. 3. vyd. Brno: Doplněk, 2002. 384 s. ISBN 80-7239-107-0.

DRAHÝ, František, Michal PETRAS a Jindřich HŮRKA. SARPO: charakteristiky odsouzených v českých věznicích. 2018. ISBN 9788027051977. GIDDENS, Anthony. Sociologie. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.

GŘIVNA, Tomáš, ed. a ŠIMÁNOVÁ, Hana, ed. Ukládání trestů a jejich výkon: sborník příspěvků z konference pořádané PF UK a UOČR dne 4. června 2020. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2020. 341 stran. ISBN 978-80-7380-833-4.

HARTL, Pavel. Psychologický slovník. 1. vyd. v ČR. Praha: Jiří Budka, 1993. 297 s. Slovník. ISBN 80-901549-0-5.

HELUS, Zdeněk. Sociální psychologie pro pedagogy. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. 399 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4674-6.

LB +HUZ. Věznice Odolov. *České vězeňství č. 4 a 5/95*. Vězeňská služba České republiky, 1995. ISSN 1213-9297.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. Encyklopedie sociální práce. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. 570 s. ISBN 978-80-262-0366-7.

Matoušek, Oldřich, ed., Kodymová, Pavla, ed. a Koláčková, Jana, ed. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.

NETÍK, Karel, NETÍKOVÁ, Daria a HÁJEK, Stanislav. Psychologie v právu: úvod do forenzní psychologie. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1997. x, 140 s. Beckova skripta. ISBN 80-7179-177-6.

Poslání a organizační struktura probační a mediační služby: (mezinárodní diskusní fórum): záznam referátů, diskuse a doporučení odborníků v oblasti probace a mediace, Praha 13.11.1997. [Praha: České vězeňství], 1999. 78 s. ISBN 80-238-4322-2.

Probace a její efektivita pohledem pachatelů, veřejnosti a médií. Ok.cz [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019 [cit. 2020-04-18]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/460.pdf>.

PRŮCHA, Jan a VETEŠKA, Jaroslav. Andragogický slovník. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4.

ŘÍČAN, Pavel. Psychologie osobnosti. 4., uprav. a dopl. vyd. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, n.p., 1983. 193 s.

Štern, Pavel, Ouředníčková, Lenka, ed. a Doubravová, Dagmar, ed. Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ed. a DOUBRAVOVÁ, Dagmar, ed. Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

TOMÁŠEK, Jan, Simona DIBLÍKOVÁ a Miroslav SCHEINOST. Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy. Vydání: první. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, 180 s. Studie. ISBN 978-80-7338-163-9

VÁGNEROVÁ, Marie. Současná psychopatologie pro pomáhající profese. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. 815 s. ISBN 978-80-262-0696-5.

Válková, Helena a kol. Aktuální otázky vězeňství. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2014. 233 s. ISBN 978-80-7251-426-7.

VETEŠKA, Jaroslav a FISCHER, Slavomil. Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace. Vydání 1. Praha: Grada, 2020. 208 stran. Psyché. ISBN 978-80-271-0731-5.

VETEŠKA, Jaroslav. Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 251 s. ISBN 978-80-7478-898-7.

VÝROST, Jozef, ed., SLAMĚNÍK, Ivan, ed. a SOLLÁROVÁ, Eva, ed. Sociální psychologie: teorie, metody, aplikace. Vydání 1. Praha: Grada, 2019. 759 stran. Psyché. ISBN 978-80-247-5775-9.

ZEHR, Howard. Úvod do restorativní justice. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. 48 s. ISBN 80-902998-1-4.

ZEHR, H. Changing lenses: A new focus on crime and justice. 3.ed., Sottdale:Herald Press, 2005, str. 271

Legislativní dokumenty

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody [online]. Zákony pro lidi, © AION CS, s.r.o. 2010-2022 [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-345>.

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2022 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody [online]. Zákony pro lidi, © AION CS, s.r.o. 2010-2022 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním [online]. Zákony pro lidi, © AION CS, s.r.o. 2010-2022 [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2022 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník [online]. Zákony pro lidi, © AION CS, s.r.o. 2010-2022 [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

Internetové odkazy:

Vscr: Věznice Odolov [online]. 2020 [cit. 2020-0205]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-odolov/o-nas/zakladni-informace/>.

PRAVIDLA A STANDARDY PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ ČINNOSTI. Pmscr.cz [online]. 2021 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/12/onas_zakladdokumenty_pravidlaastandardy_2021.pdf.

Pmscr.cz: O nás. Pmscr.cz [online]. 2021 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/o-nas/>.

Metodika akreditačního procesu a pravidel pro žadatele o akreditaci Probačních a resocializačních programů pro dospělé pachatele [online]. 2016 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/763744/metodika_akreditace_-_fin%C3%A1ln%C3%AD_verze_PPD.docx/3dc4da2c-3113-4bfb-8e8a-011a538bc4ff.

Pmscr.cz: Parole [online]. 2022 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/parole/>.

Vscr.cz: O nás [online]. 2022 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-odolov/sekce/zakladni-informace>.

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Počet odsouzených v letech 2020 a 2021	19
Tabulka 2 - Počet podmíněně propuštěných osob v letech 2017 - 2021	24
Tabulka 3 - Modely motivace.....	26
Tabulka 4 - Celkové počty respondentů dle kategorií.....	31
Tabulka 5 - Data pro graf č. 8.....	37

Seznam grafů

Graf 1 - Průměrný věk respondentů dle kategorií	32
Graf 2 - Povědomí o PMS	33
Graf 3 - Potřeba větší informovanosti	33
Graf 4 - Zkušenost se službami PMS	34
Graf 5 - Celkové hodnocení služeb PMS	35
Graf 6 - Celkové hodnocení prvotrest/vícetrest.....	35
Graf 7 - Pozitivní hodnocení prvotrest/vícetrest.....	36
Graf 8 - Termíny charakterizující PMS	37
Graf 9 - Stanoviska k výroky o PMS	38
Graf 10 - Ohodnocení výroky.....	39
Graf 11 - Významné faktory po propuštění.....	40

Seznam zkratk

IKSP - Institut pro kriminologii a sociální prevenci

KT – konec trestu

NGŘ – nařízení generálního ředitele

NNO – nestátní nezisková organizace

OPL – omamné a psychotropní látky

OVT – oddělení výkonu trestu

PMS – Probační a mediační služba

PP – podmíněné propuštění

SARPO – Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených

VS ČR – Vězeňská služba České republiky

VT – výkon trestu

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

TBC – tuberkulóza

Seznam příloh

Příloha 1 – Seznam aktivit

Příloha 2 – Dotazník

Příloha 3 – Souhrn termínů

Příloha 4 – Žádost

Seznam aktivit ve Věznici Odolov

SPECIÁLNĚ VÝCHOVNÉ AKTIVITY	CÍLE
Speciálně výchovný seminář pro uživatele drog	uvědomění si rizik spojených s nadměrným užíváním omamných a psychotropních látek, uvědomění si rizik spojených s jejich výrobou či distribucí
Seminář o protidrogové problematice a prevence	uvědomění si rizik spojených s nadměrnou konzumací alkoholu
Seminář o protialkoholní problematice	zvládnání zátěžových situací přijatelným způsobem, zvyšování sebekontroly a míry odpovědnosti za své chování
Konflikt a komunikace	posilování morálních volních vlastností a odpovědnosti za své chování
Etická výchova	příprava na propuštění z VTOS (získávat sociální dovednosti potřebné pro životní praxi)
Sociálně právní minimum	vlastní aktivitou ve spolupráci se sociální pracovníci získávat sociální dovednosti potřebné pro životní praxi
Sociální dovednosti	patřičné uvědomění si rizik spojených s problémovým řízením motorových vozidel
Intervenční program "PARDON" pro řidiče s problémovým průběhem řídičské praxe	využití svého osobnostního potenciálu a možností (nadání, schopnosti, sebedůvěra), nauka o stanovování a dosahování životních cílů směřujících k optimálnímu začlenění do společnosti a životu po VTOS
Seminář pro zdravý rozvoj osobnosti	

Psychohygiena a relaxace

snižování psychického napětí a úzkosti, nácvik relaxačních technik

Duchovenská péče

Pohovory s kaplanem
Bohoslužby

pomoc v řešení sociální problematiky

Pro nástupní oddíl

Besedy speciálního pedagoga pro nově příchozí odsouzené k VTOS

informace podporující adaptaci v prostředí věznice, včetně uvědomění si povinností a práv spojených s VTOS

Pro výstupní oddíl

Komunitní setkání s odsouzenými z Věznice Odolov

příprava na propuštění z VTOS

Činnost NNO

LAXUS – pracoviště Hradec Králové, individuální konzultace, skupinová práce, besedy

aktivní řešení vlastní sociální problematiky, pravidelnými kontakty se sociálními pracovníky vytváření podmínek pro život po propuštění z VTOS

VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY
Angličtina pro pokročilé
Angličtina pro začátečníky
Němčina pro začátečníky
Čeština pro cizince

CÍLE
zvýšení úrovně dosavadní znalosti jazyka (umožní lepší uplatnění na trhu práce a začlenění se do společnosti)
dostatečná úroveň osvojeného jazyka (umožňující uplatnění na trhu práce a začlenění se do společnosti)

Kurz práce s motorovou pilou (s osvědčením)	umožní lepší uplatnění na trhu práce a začlenění do společnosti
Zeměpis	respekt ke kulturním a sociálním odlišnostem
Dějiny evropské kultury	získání orientace v současné evropské kulturní i politické situaci (prevence socio-patologických názorů)
Dějepis	utváření a kultivace historického vědomí
Základy společenského chování	kultivace vlastního životního stylu, jednání a chování
Bezpečnost silničního provozu (BESIP)	patřičné uvědomění si rizik spojených s problémovým řízením motorových vozidel
Finanční gramotnost	aktivní řešení dluhové situace
Právní povědomí	seznámení s právními normami (příprava na samostatný a zodpovědný život)
Občanem pro VTOS	příprava na odpovědné zvládnání každodenních běžných činností v občanském životě

ZÁJMOVÉ AKTIVITY	CÍLE
Kurs dřevomodelářský a výroby hudebních nástrojů Dřevo ze všech stran Přímá řízená práce v dřevomodelářské dílně	aktivní zapojení do pracovní činnosti, upevnění pracovních návyků, orientace na trhu práce v kontextu pracovní orientace, pochopení významu pracovní síly
Samoobslužné činnosti	maximální zapojení do samoobslužných činností
Rukodělný kroužek	zapojování do pracovních činností, pochopení významu pracovního úsilí
Teorie sportu	respekt pravidel osvojovaných sportů

Rokový klub	snaha o kultivaci vlastního životního stylu, poznání nových nemateriálních hodnot (změna životní motivace)
Zahradkářské práce	vytváří esteticky přijatelné prostředí okolí věznice, pochopení významu pracovního úsilí
Šachy	získání a rozvoj znalostí o základních pravidlech šachu
Včelaření	získání kladných postojů k otázce ochrany přírody, pochopení významu pracovního úsilí
Knihovna – půjčování knih	zapojování do pracovních činností, pochopení významu pracovního úsilí
Kopaná – DRACI	respekt pravidel osvojovaných sportů a naplňování myšlenky fair-play
Tělovýchova a sport	optimální rozvoj své zdatnosti, snaha o odpovědnost za své zdraví

Zdroj: Vlastní zpracování z interních zdrojů Věznice Odolov

Dobrý den,

jmenuji se Martina Příbylová a jsem studentkou Univerzity Hradec Králové.

Žádám Vás touto cestou o vyplnění dotazníku zaměřeného na pohled odsouzených ve výkomu trestu ve Věznici Odolov k činnosti Probační a mediační služby.

Není-li uvedeno jinak, prosím, uveďte u každé otázky jednu odpověď. Pod každou otázkou je vymezené místo pro případnou Vaši poznámku (není povinné). Jste-li u některé z otázek vyzván k jejímu doplnění, prosím, napište, co Vás k tématu napadá.

Poskytnuté informace budou použity výhradně pro účely bakalářské práce a Vaše anonymita bude plně zajištěna. Proto prosím o Vaši upřímnost při jeho vyplňování.

Děkuji za Vaši ochotu!

1. Jaké myslíte, že máte informace či povědomí o poslání a činnosti Probační a mediační služby (dále PMS)?

- a) žádné
- b) malé, ale už jsem o ni slyšel
- c) základní
- d) kompletní, jsem dostatečně informován

2. Měli by být podle Vás odsouzení ve věznicích více informováni o PMS?

- a) ne, mají dostatek informací
 - b) spíše ne
 - c) spíše ano
 - d) ano, informace jsou nedostačující
-

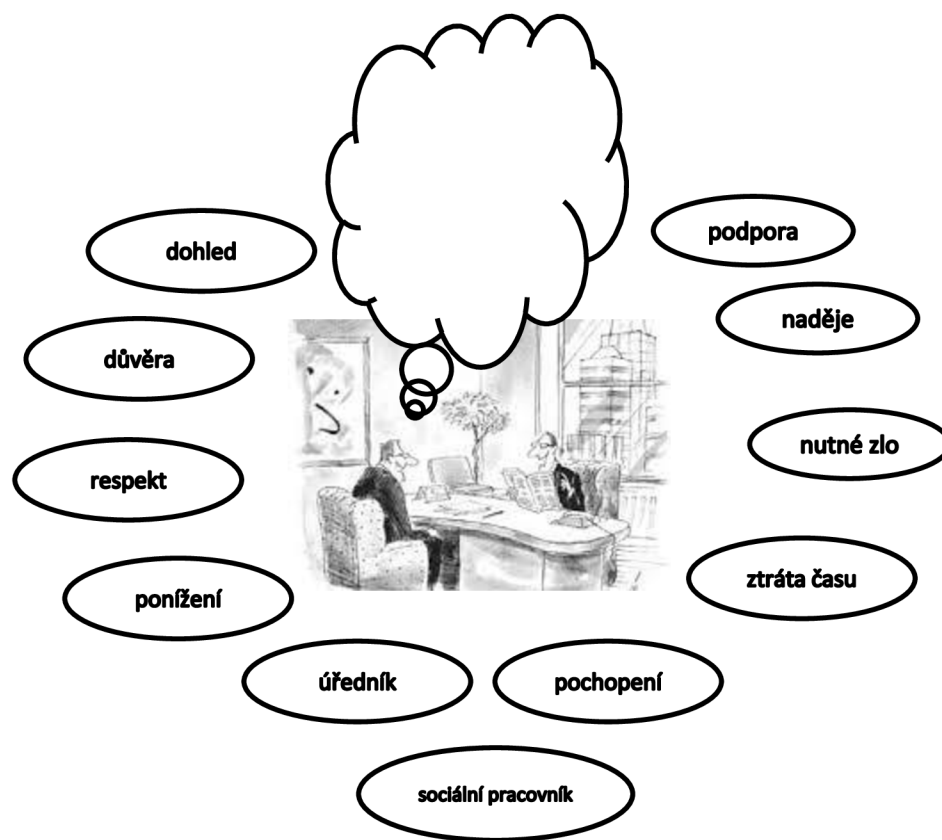
3. Se službami PMS:

- a) nemám žádnou zkušenost
 - b) nemám osobní zkušenost, ale znám zkušenosti jiných
 - c) mám jednu zkušenost
 - d) mám více zkušeností
-

4. Jak celkově hodnotíte Vaši osobní zkušenost s PMS?

- a) velice dobrá
 - b) dobrá
 - c) neutrální
 - d) špatná
 - e) velice špatná
 - f) nemám osobní zkušenost
-

5. Označte termíny, které podle Vás nejvíce charakterizují situaci klienta, který je na schůzce s probačním pracovníkem. Vyberte prosím maximálně pět termínů. Pokud Vás napadají jiné, uveďte je do bubliny nad klientem.

6. V čem je, podle Vaší zkušenosti/ Vašeho názoru, PMS přínosná či nikoliv (u každé možnosti uveďte Ano/Ne/Nevím):

a) pomoc s průběhem trestního řízení/řízení o PP	Ano-Ne-Nevím
b) porozumění pracovníka PMS	Ano-Ne-Nevím
c) respekt pracovníka PMS	Ano-Ne-Nevím
d) vedení k převzetí odpovědnosti za spáchaný čin	Ano-Ne-Nevím
e) motivace k aktivnímu přístupu, změně života	Ano-Ne-Nevím
f) pomoc při hledání zaměstnání po propuštění	Ano-Ne-Nevím
g) pomoc s řešením finančních záležitostí	Ano-Ne-Nevím
h) psychická podpora	Ano-Ne-Nevím
i) podpora v osobním životě (vztahy, životní problémy, ...)	Ano-Ne-Nevím

7. Co považujete za významné faktory, které Vám osobně po propuštění přispějí k životu bez trestních incidentů:

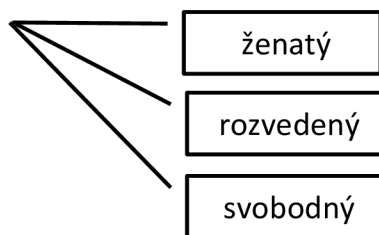
8. Očíslujte v rozsahu 1 až 5 podle důležitosti výroky související s činností PMS.

(1 hodně důležité - 5 nedůležité)

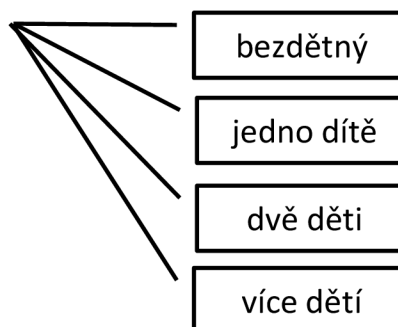
____	pomoc s průběhem trestního řízení/řízení o PP
____	porozumění pracovníka PMS
____	respekt pracovníka PMS
____	vedení k převzetí odpovědnosti za spáchaný čin
____	motivace k aktivnímu přístupu, změně života
____	pomoc při hledání zaměstnání po propuštění
____	pomoc s řešením finančních záležitostí
____	psychická podpora
____	podpora v osobním životě (vztahy, životní problémy, apod.)
-

9. Kolik Vám je let:

10. Jste

11. Máte/jste

12. Jaké je Vaše nejvýše dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) střední bez maturity
- c) střední s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

13. Pokolikrát jste ve výkonu trestu odnětí svobody?

- a) Poprvé
- b) Podruhé
- c) Potřetí
- d) vícekrát

Příloha 3 – Žádost

	Rodina a její podpora		Práce, pomocí získat		Vyřešení finančních problémů	
1	rodina	47	práce	37	insolvence	1
1	pomoc rodiny	4	pracovat	1	finanční nezávislost	1
1	podpora rodiny	2	pracovní smlouva	1	splacení dluhu	1
1	rodina mi pomůže	1	pomoc s prací	1	vyřešení dluhů	2
1	pomoc od rodiny	1	zaměstnání	1	finance	1
1	dítě	2			peníze	4
1	partnerka	1				
1	partnerský vztah	1				
1	žena	2				
1	družka	1				
1	respekt rodiny	1				
1						
1						
1						
1						
1						
1						

Změna prostředí, kontaktů, osobní		Zkušenost z VT		Bydlení		Ostatní	
změna prostředí	1	zkušenost z vězení	1	Bydlení	10	uvědomění	1
jiné bydliště	1	výkon trestu	1	vlastní barák	1	nic	1
změna bydliště	1	odnětí svobody	1	zázemí	2	zrušení zákazu činnosti	1
lidé v okolí	1					komunikace	1
změna kolektivu	1					přátelé	5
bezdrogový režim	1					sport	1
abstinence v životě	1					bude páchat	1
abstinence před jízdou	1					PMS	1
uvědomění svých činů	1					podpora	1
řádný život	1					bez PMS	1
přístupovat k životu lépe	1					okolí	1
najít si smysl života	1					svoboda	1
pozitivní přístup	1					slušný život	1
zodpovědnost	1					nevím	1
vše vyřídit	1					uvědomění	1
respekt vůči autoritám	1					láska	2
normální život	1					vědění	1

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY

Věznice Odolov

Příhr. 10, 542 34 Malé Svatoňovice

Tel.: 499 867 111, Fax: 499 867 370, ISDS: 583d3n2

Vrchní rada
Plk. Mgr. Daniel Vinkler
ředitel Věznice Odolov

V Odolově dne 21. 03. 2022

Žádost

Vážený pane řediteli,

žádám Vás provést u odsouzených ve Věznici Odolov výzkumné šetření formou dotazníků a o možnost studia vybrané dokumentace za účelem sepsání mé bakalářské práce, se zaměřením na problematiku probační činnosti očima odsouzených Věznice Odolov. U veškerých získaných informací bude respektován zákon č. 101/2000 Sb. (Zákon o ochraně osobních údajů) a ve smyslu vnitřních předpisů Věznice Odolov.

Martina Příbylová
asistentka ředitele věznice

Vrchní rada
plk. Mgr. Daniel Vinkler
ředitel věznice